

Inleiding op 2 Makkabenen

De boeken 1 en 2 Makkabenen bin nuumd naor Judas Makkabeüs ('de Makkabener'). Beide boeken behandelen de geschiedenis van de Makkabenen, de priester-vosten van Judea, die in opstaand kwammen tegen heur Griekse overheersers. 'Makkabener' zol zoks as 'striedhaemer' betekenen kunnen, een naeme die Judas kreeg vanwegens zien niet of-laotende inzet veur disse stried. Naost disse opstaand wodt ok de burgeroorlog tussen de Makkabenen en heur Judese tegenstaanders beschreven. Neffens de tekst zels is 2 Makkabenen een uuttreksel van vuuf boeken van een zekere Jason van Cyrene. Over die persoon is niks bekend. Wie et uuttreksel maekt het, is liekemin te achterhaelen. Hoewel d'r inhoudelik een zekere overlapping is mit wat in 1 Makkabenen verteld wodt, bin de boeken onofhaankelik van mekeer schreven. Hoogstens is etzelde bronnemateriaol raodpleegd. Over de ontstaonsdaotum wodt verschillend docht, mar 2 Makkabenen is in ieder geval schreven nao 124 v.Chr., et jaor dat nuumd wodt in 1:10. Et beoogde peblik beston riekaans uut Iegyptische Joden.

2 Makkabenen wodt tekend deur vurige betogen, butensporige getallen, opzwölde redekunst en een overdaodig gebruik van schelwoorden an et adres van de vi'janen van wat de schriever beschouwt as de Joodse otterdoksie. Daormit heurt et boek tot et soorte stiel van de 'vurige' of 'droevige' geschiedschrieving, dat in de Griekstaelige wereld van doedertied in de mode was. Et verhael bestaon dan ok niet alliend uut een opsomming van verschillende historische feiten, mar bevat ok sterk anzette 'heldenverhaelen' (de matteldood van Eleazer, de moeke mit heur zeuven zeunen en Razis) en verhaelen over et bovennetuurlike ingriepen en verschienen van God. Centraol staon de ontwijding en et herstel van de tempel in Jeruzalem. Mit verschillende gemaekte middels wodt een beroep daon op de lezer, mit as doel de Joden in Iegypte te winnen veur de viering van et chanoekafeest.

2 Makkabenen begint mit twie brieven waor de Joden in Jeruzalem en Judea de Joden in Iegypte in oproepen wodden om et chanoekafeest te vieren (1:1-2:18). Nao een veurwoord van de saemsteller (2:19-32) begint in kepittel 3 de beschrieving van de tied 175-161 v.Chr. In die tied regeerden de Griekse vosten Seleukus IV Philopater (3:1-4:6), Antiochus IV Epiphanes (4:7-10:8), Antiochus V Eupator (10:9-13:26) en Demetrius I Soter (14:1-15:36). Et boek wodt in 15:37-39 ofsleuten mit een kot naowoord van de schriever.

* Alle jaortallen in dit boek bin rekend vanof de troonsbestieging van de Griekse vest Seleukus I, naojaor 312 v.Chr. Zo staot et jaor 137 dan ok geliek an et jaor 175 v.Chr.

Twie brieven an de Joden in Iegypte

1 Van de Joden in Jeruzalem en Judea. An heur breurs en zusters, de Joden in Iegypte. Wi'j weensken jim alle goeds. 2 Mag God jim veurspoed geven en et verbond dat hi'j mit zien trouwe knechten Abraham, Isaak en Jakob sleuten het, niet vergeten. 3 Mag hi'j et hatte van jim allemaole mit achtinge veur him vullen, zodat jim zien wil mit plezier en toewijding tot uitvoer brengen kunnen. 4 Mag hi'j jim hatte gevelig maeken veur zien wetten en geboden, en jim vrede geven. 5 Mag hi'j jim gebeden verheuren en him mit jim verzoenen, en jim in kwaode tiden niet verlaoten. 6 Wi'j gedaenken jim hier in oons gebed.

7 Al eerder, tijdens de regering van keuning Demetrius, in et jaor 169, schreven wi'j Judeners jim as volgt: "Et diepte-punt van de tantaosie die oons overkomen is sund Jason en zien anhang de zaeke van et heilige laand en et keuninkriek ontrouw wodden, is veurbi'j. 8 De tempelpoort wodde in de braand steuken en d'r wodde onschuldig bloed vergeuten, mar wi'j hebben tot de Heer bidded en wi'j bin verheurd. We hebben braandoffers en graonoffers brocht, we hebben de laampen ansteuken en de toonbroden daelelegd." 9 Vier daoromme in de maond kislew et Loofhuttenfeest. 10 Schreven in et jaor 188.

Van de inwoners van Jeruzalem en Judea, de raod van ooldsten en Judas. An Aristobulus, de leermeester van keuning Ptolemeüs en heurende tot et geslacht van zalfde priesters, en an de Joden in Iegypte. Wi'j groeten jim en hopen dat jim et goed maeken. 11 Wi'j, die oons as et moet verzetten tegen et keuninklik gezag, daanken God uutbundig, omreden hi'j oons uut grote geveren redded het. 12 Hi'jzels het ommes de vijaandelike legers uut de heilige stad votjacht. 13 Want doe de vost mit zien schienber niet te overwinnen leger in Perzië was, wodde hi'j mit zien gevolg in de tempel van de godin Nanea in stokken hakt deur heur priesters, die heur daortoe van een list bedienden.

14 Antiochus was mit zien vertrouwelingen naor et heiligdom kommen mit et smoesien dat hi'j mit de godin trouwen wol, mar in feite was et him d'r om te doen om him de tempelschat as bruidschat toe te eigenen. 15 De priesters van Nanea hadden de tempelschat uutstald en Antiochus was mit een klein gevolg de besleuten ruimte van et heiligdom ingaon. Zo gauw hi'j binnen was, sleuten ze de tempel of. 16 Doe eupenden zi'j een geheim loek in de zoolder en bekoegelden him mit stienen, zodat hi'j verpletterd wodde. Ze hakten de lieken in stokken en gooiden de heufden naor diegenen die buten bleven weren. 17 Oonze God, die de zundige meensken in et verdarf stot het, zi'j wodden loofd om alles wat hi'j dot.

18 Op 25 kislew zuwwe de zuvering van de tempel vieren. We vulen oons verplicht om jim hier van kond te doen, zodat jim et Loofhuttenfeest ok vieren en et Feest van et vuur, dat insteld is doe Nehemia de tempel en et alter herbouwd hadde en offers opdreug.

19 Ommes, doe oonze veuroolden naor Perzië wegvoerd wodden, neumen vrome priesters temoeks vuur van et alter mit en verburgen et diepe in een dreugstaonde putte, waarvan zi'j de ligging veur iederiene sekuur geheim hullen. 20 Een protte jaoren laeter behaegde et God dat de keuning van Perzië Nehemia weeromkomen leut. Nehemia stuurde de naokommelingen van de priesters die et vuur votstopt hadden d'r op uut om et te haelen. 21 Die kwammen weeromme mit de tiedinge dat zi'j gien vuur vunnen hadden, mar wel drabbig waeter. Nehemia vreug heur om dat waeter te putten en et him te brengen. Doe et offer in odder was brocht, beveelde Nehemia de priesters et hoolt en wat d'r op lag mit et waeter te besprinkelen. 22 Dat gebeurde, en doe nao een posien de zonne van achter de wolken te veurschien kwam, laaide d'r tot ieder zien veralderaosie een groot vuur uut et offer op. 23 Wiels et offer deur de vlammen verteerd wodde, dreugen de priesters en de aandere anwezigen een gebed op. Jonatan gong veur in et gebed en de ove-

rigen, onder wie Nehemia, gavven bescheid. 24 Dit gebed ludede zo: "Heer, Heer, oonze God, maeker van alle dingen, ontzagwekkend en sterk, rechtveerdig en baarmhattig, jow allieend bin keuning, jow allieend bin goed, 25 jow allieend geven in overdaod. Jow bin de ienigste rechtveerdige, almachtig en iewig. Jow hebben Israël de hietied uut de nood redded, jow hebben oonze veuroolden uutkeuzen en heiligd. 26 Anveer oons offer veur jow hiele volk Israël, hude oons en heilig oons. 27 Breng oons, die over de eerde verstrijd binnen, weer bi'j mekeer, maek diegenen vri'j die deur vremde volken tot knechten maekt binnen, kiek omme naor heur daor over spi'jd wodt, en laot zo de aandere volken vulen dat jow oonze God binnen. 28 Kwel diegenen die oons onderdrokken en oons in heur maansighied geweld andoen. 29 Plaante jow volk weer in jow heilige laand, zoas Mozes toezegd het." 30 Hiernao zongen de priesters de loflieden. 31 Zo gauw de offergaoven opbraand weren, beveelde Nehemia et overbleven waeter over grote stienen uut te gieten. 32 Doe et volk dat dee, kwam d'r vanof et alter een lochtende steekvlam die et waeter in laaiend vuur opgaon leut.

33 Et gerucht over wat d'r gebeurd was verspreiddede him. Ok an de keuning van Perzië wodde bericht dat d'r op et plak waar de wegvoerde priesters et vuur votstopt hadden, waeter veur 't locht kommen was, en dat Nehemia en zien manluden mit dat waeter heur offer wijdde hadden. 34 Nao onderzuuk leut de keuning van et bewuste plak een tuun maeken en verklaorde hi'j die tot heiligdom. 35 Mit de beheerders die hi'j d'r over ansteld hadde, wisselde hi'j geregeld geschenken uut. 36 Nehemia en zien manluden gavven et vocht de naeme neftar, wat "zuvering" betekent. Mar meerstal wodt et neftai nuumd.

2 Zoas hierboven beschreven is, neumen de ballings vuur mit. Neffens de jaorboeken was et de profet Jeremia die heur dat opdreug. 2 Daor staon ok dat hi'j heur de wet van Mozes mitgaf en heur veurhul dat zi'j de geboden van de Heer niet ver-

geten mochten en heur niet tot aandere gedaachten verleiden laoten mossen deur de fraai optuugde goolden en zulveren beelden die ze te zien kriegen zollen.

3 Mit disse en aandere waarschouwings reup hi'j heur op om de wet niet uut heur hatte te bannen. 4 In datzelve geschrift is te lezen hoe de profet nao een goddelike ingeving opdracht gaf om de tente en de ark achter him an te dregen en hoe hi'j de barg op gong waar Mozes God zien laand liggen zien hadde. 5 Daor ankommen ontdekte hi'j een grot. Hi'j leut de tente, de ark en et reukofferalter naor binnen brengen en sleut de toegang of. 6 Een peer van heur die him vergezeld hadden, gongen naotied weeromme om de weg mit tekens te markeren, mar ze konnen de grot niet meer vienen. 7 Doe Jeremia dit te heuren kreeg, zee hi'j verwietend: "Dat plak zal onbekend blieden tot God zien volk weer bi'j mekeer brocht het en him d'r over ontfarmt. 8 Dan zal de Heer die veurwarpen weer te veurschienen brengen, en zien majesteit zal verschienen in de wolke die ok zichtber was in de tied van Mozes, en ok naotied, doe Salomo bidde dat de Heer de tempel op grootse wieze in bezit nemen zol." 9 Want krek as bekend dreug de wieze keuning Salomo een offer op bi'j gelegenhied van et klaorwouden en de inwijding van de tempel. 10 En zoas d'r uut de hemel vuur daelekwam dat de offergaoven verteede doe Mozes tot de Heer biddede, zo daelde d'r tiedens et gebed van Salomo uut de hemel vuur daele dat de braandoffers verteede.

11 Mozes hadde verklaord: "Omreden et zoenoffer niet opeten is, is et deur et vuur verteed." 12 Et feest van Salomo duurde acht daegen, krek as bi'j oons.

13 Disse gebeurtenissen bin ok optekend in de kronieken en jaorboeken over Nehemia. Daor staot ok in te lezen hoe Nehemia een biebeltheek anlegde waar hi'j boeken over de keunings in verzaemelde en geschriften van de profeten en van David, en ok brieven van keunings over wijgeschenken. 14 Judas het die boeken - die deur de oorlog wao'we in betrokken raekten - verspreided raekt weren, weer bi'j mekeer brocht, en ze bin now in

oons bezit. 15 Aj'm ze vraogen willen, dan kuj'm ze wel haelen laoten.

16 Wi'j schrieven jim, omreden we bi'jkotten de zuvering van de tempel vieren zullen. Et zol goed wezen as jim disse feestdaegen ok in acht nemen zollen.

17 God het zien hiele volk bevrijded en et zien laand, et keuningschop en et priesterambt weerommegeven, alles wat neudig is om zien heilig volk te wezen, 18 zoas hi'j dat in zien wet beloofd hadde. Wi'j vertrouwen d'r op dat God him ok gauw over oons ontfarmt en oons uut alle wiendstreken weer op et heilige plak bi'j mekeer brengt, want hi'j het oons uut de diepste tantaosie verlost en et heilige plak weer kouster maekt.

Woord veurof

19 Jason van Cyrene het in vuuf boeken de geschiedenis uutstokt van Judas Makkabeüs en zien breurs. Daor verhaelt hi'j in hoe de heilige tempel zuverd wodde en et alter opni'j wijded wodde. 20 Hi'j beschrift et gevecht tegen Antiochus Epifanes en zien zeune Eupator, 21 hoe him hemelse verschienings veurdeden an de trouwe en heldhaftige verdedigers van et jodendom, zodat die ondaanks heur kleintal, de wriede legers uut et gebied verjaegen konnen en een protte buit vergeren, 22 de wereldberoemde tempel heroverden, de stad bevrijdden en de veurschriften die driegden om ofschaft te wodden, in ere herstelden. Dit was allemaole meugelik omreden de Heer heur in zien grote goeheid geunstig gezind was.

23 Wi'j zullen hier perberen disse vuuf boeken in ien pat saemen te vatten.

24 Omreden Jason zien wark deur de protte ciefers en de overdaod an gegevens naor oonze miening beheurlik ontoegankelijk is veur wie him in disse geschiedenis wil verdiepen, 25 hewwe d'r naor streefd om gezellige lektuur te bieden en ok om et materiaol overzichtelik te maeken veur diegene die him de feiten eigen maeken willen. Zo kun alle lezers d'r heur veurdiel mit doen. 26 Et schrieven van disse saemenvatting was gien makkelijke opdracht, mar een muuzem kerwei dat oons een

protte zwietdruppen en slaopeloze naachten kost het, 27 zoas iene die een feestmaol toemaekt een protte muute doen moeten zal, wil hi'j et al zien gaasten naor 't zin maeken. De dankberhied die we van een protte kaanten kriegen, vergoedet grif hiel wat, op veurhaand de inspanning die et kost het. 28 Et bestuderen van de details hewwe overlaoten an de schriever; wi'j hebben omreden van de saemenvatting veural de grote lijn van et verhael in et oge hullen. 29 Waor een architekt bi'j de bouw van een ni'j huus veural letten moet op de konstruktie as gehiel, zal hi'j die et anbrengen van de was- en muurschilderings op him nemt mit naeme oge hebben veur de details van de versiering. Zo is et donkt mi'j ok mit oons. 30 De oorspronkelijke schriever moet diepe op zien onderwarp ingaon, et van alle kaanten bekieken en de details onderzuken, 31 mar de bewarker het et recht om et be-toog in te kotten en et bried uutmeten uut de weg te gaon. 32 Lao'we dit veurwoord dan ok vlogge besluten en drekt mit oons verhael uut aende zetten, want et zol onzinnig wezen om een uutvoerige inleiding te holen bi'j een verhael dawwe now krek bekotten willen.

De tempelschat bedriegd

3 In de tied dat Onias hogepriester was, heerste d'r deur toedoen van zien vroomhied en zien hekel an et kwaod, volmaekte vrede in de heilige stad en wodden de veurschriften strikt in acht neumen. 2 Alderdeegst de keunings hullen et heilige plak in ere en verhoogden de luuster van de tempel mit schitterende wijgeschenken. 3 Keuning Seleukus van Asia betaelde alderdeegst uut eigen middels alle kosten die veur de offerdiensten maekt wodden.

4 As opzichter van de tempel was een zekere Simon ansteld, uut de familie van Bilga. Disse Simon kreeg mit de hogepriester een mieningsverschil over et toezicht op et marktwezen in de stad. 5 Omreden hi'j van Onias gien geliek kreeg, gong hi'j naor Apollonius van Tarsus, die doe gouverneur van Cele-Syrië en Feni-

cië was. 6 Hi'j vertelde him dat de schatkaemer van de tempel in Jeruzalem vuld was mit onmetelike riekdommen, oneindig vule meer as neudig was om de kosten van de offers te dekken, en dat die dan ok hiel goed an de keuning toevalen kunnen zol. 7 Apollonius lichtte de keuning tiedens een onderhoud in over de tempelschatten waor hi'j van heurd hadde, en de keuning belaste de riekkskanselier Heli-dorus mit de opdracht om op disse riekdommen beslag te leggen.

8 Heli-dorus gong vot-en-daolik op reize, zogenaemd om een inspektiereize langs de steden in Cele-Syrië en Fenicië te maeken, mar in feite om de weens van de keuning uut te voeren. 9 Bi'j zien aankomst in Jeruzalem wodde hi'j deur de hogepriester en de inwoners van de stad hattelik ontvongen. Hi'j vertelde wat hi'j heurd hadde en stokte et doel van zien komst uut, waorbi'j hi'j infermeerde as et ok warkelik zo was as hi'j heurd hadde. 10 De hogepriester legde him uut dat de riekdommen veur een pat bestonnen uut centen die in bewering hullen wodden veur wedevrouwen en wezen, 11 en dat een aander pat d'r van, toeheurde an Hyrkanus, de zeune van Tobias, iene die een veuranstaonde pesisie uutvoerde. De goddeloze Simon hadde dan ok een valse veurstelling van zaeken geven; butendat, zee Onias, betrof et al mit al amper een bedrag van vierhonderd zulveren en tweehonderd goolden telenten. 12 Et zol beslist niet toestaon wezen om meensken tekot te doen die heur vertrouwen steld hadden in de heilighied van dit plak en de weerdighied en onschendberhied van disse in de hiele wereld roemde tempel. 13 Mar Heli-dorus bereup him op et bevel van de keuning en verklaorde dat et geld hoe dan ok in de keuninklike schatkiste stot wodden mos.

14 Op een deur himzels vaastestelde dag gong hi'j de tempel in om van de kostberheden eventaoris te maeken, tot grote veralderaosie van iederiene in de stad. 15 De priesters smeten heurzels in heur priesterlike kleren veur et alter daele en richtten heur gebeden tot de hemel, tot him die et veurschrift ofkondigd had-

de waor et geven om te beweren in regeld was. Zi'j smeekten him om et goed dat et volk an de tempel toevertrouwd hadde veilig te beweren. 16 Iederiene die de hogepriester zag, was diepe onder de indrok, want et gezicht dat hi'j d'r bij trok en de kleur die hi'j kreeg leuten zien hoe slim zien gemoed kweld wodde; 17 van angst beefde hi'j over zien hiele lichem, waordeur de piene in zien ziel veur iederiene dudelik te zien was. 18 De meensken kwammen uut heur huzen en dromden saemen om in een eupenbaor gebed te smeken dat de tempel niet schunnen wodden zol. 19 De vrouwluden gongen mit een boeteklied onder heur bosten vaastekneupt de straote op, en jonge maegies, die gewoonlik in huus blieden mos-sen, kwammen in de deurecupenings en bi'j de tuunmuren staon, of beugen heur uut de veensters naor buten. 20 Allemaole stikten ze heur hanen uut naor de hemel en begonnen een smeekgebed. 21 Et was hatverscheurend om te zien hoe warkelik iederiene him op de grond valen leut en hoe de hogepriester in aangstige spanning ofwaachtte wat d'r gebeuren zol.

22 Wiels iederiene de almachtige Heer anreup en him smeekte om de centen, die in et volste vertrouwen in bewering geven weren, veur de eigeners veilig te stellen, 23 gong Heli-dorus over tot de uutvoering van zien besluit. 24 Mar doe hi'j mit zien liefwaachten veur de ingang van de schatkaemer ston, verscheen de Heer van alle geesten en machten op zoe'n ontzagwekkende wieze, dat iederiene die et waogd hadde om de tempel binnen te dringen, troffen wodde deur de macht van God en alle kracht en moed verleur. 25 D'r verscheen heur een prachtig optuugd peerd, dat op Heli-dorus ofstormde en him onder zien veurste hoeven driegde te vertrappen. Et wodde bereden deur een ruter om bange van te wodden in een waopentuug dat blonk van et goold. 26 Butendat verschenen d'r nog twie aandere jongkerels, die d'r allemachtig stark en biezunder knap uutzaggen en huld weren in schitterende kleraosie. Zi'j gongen an weerskaanten van him staon en leuten een regen van slaegen op him daelekom-

men. ²⁷ Inienend vul hi'j op de grond daele en zonk vot in een diepe duusternis. Zien manluden neumen him op en legden him op een dreegbaore. ²⁸ Zo wodde hi'j, die zokrek nog zwaor bewaopend en mit een groot gevolg en een sterke liefwaacht de schatkaemer binnen drongen was, vordreugen, hielemaole hulpeloos. Zo dudelik hadde hi'j de kracht van God kennen leerd.

²⁹ Wiels hi'j daor lag, deur God zien ingriepen niet meer tot praoten in staot en beroofd van iedere hoop op herstel, ³⁰ loofden de inwoners van de stad de Heer, die zien heilige plak op biesterbaorlike wieze verdedigd hadde. De tempel, waor even eerder nog angst en alderaosie heersten, wodde, now de almachtige Heer verschenen was, mit vreugde en blichschap vervuld. ³¹ Een peer vertrouwelingen van Heliodorus gongen vlogge naor Onias om him te vraogen as hi'j de Alderhoogste smeken wol om Heliodorus, die op starven lag, in leven te laoten. ³² De hogepriester, die bange was dat de keuning daenken kunnen zol dat de Joden een anslag op Heliodorus pleegd hadden, brocht een offer veur zien herstel. ³³ Wiels de hogepriester et zoenoffer brocht, verschenen de twie jongkerels opni'j an Heliodorus, in dezelve kleren as eerst. Ze kwammen bi'j him staon en zeden: "Wees Onias, de hogepriester, mar hiel dankber, want vanwegens him het de Heer je leven speerd. ³⁴ Now ie deur de hemelse macht gieseld binnen, moej' iederiene vertellen over de geweldige kracht van God." Zo gauw ze dit zegd hadden, weren ze weer vot.

³⁵ Heliodorus brocht een offer an de Heer, die zien leven speerd hadde, en dee him plechtige beloftes. Naodat hi'j Onias dagzegd hadde, gong hi'j mit zien leger naor de keuning weeromme. ³⁶ Daor vertelde hi'j iederiene over de biesterbaorlike daoden die de alderhoogste God veur zien eigen ogen daon hadde. ³⁷ Doe de keuning him vreug wie hi'j dan now naor Jeruzalem sturen zol, zee hi'j: ³⁸ "Jow kun mar et beste ien of aandere vi'jaand of laandverraoder naor Jeruzalem sturen. As hi'j d'r al niet et leven lat, zullen jow him

ofbuisd weeromme kriegen, want dat plak wodt waarlik deur een goddelike kracht bescharmd. ³⁹ Hi'j die in de hemel woont, hoolt een waekend oge op dat heilige plak en komt him te hulp deur iederiene die d'r mit kwaode bedoelings hennekomt, dodelik te treffen."

⁴⁰ Dit was de geschiedenis van Heliodorus en et behoold van de tempelschat.

Hogepriester Onias deur Jason verdrongen

4 Simon, van wie hierboven al vermelded is hoe hi'j de tempelschatten en et vaderlaand verraodde, begon now Onias te belasteren as zol die Heliodorus tot de anval anzet hebben en de ansetter van alle tamtaosie west wezen. ² Hi'j durfde alderdeegst te beweren dat disse hogepriester, die zovule goeds veur de stad daon hadde, die zien volksgenoten altied bescharmd hadde en de veurschriften zovule meugelik perbeerd hadde te haandhaven, een laandverraoder was. ³ Uutaendelik leup de vi'jaandschap zo hoge op dat deur iene van Simon zien vertrouwelingen moordanslaegen pleegd wodden. ⁴ Onias was him bewust van et geveer van disse gespannen verholings, en meer nog omreden Apollonius, de zeune van Menesteus en gouverneur van Cele-Syrië en Fenicië, Simon in zien vi'jaandige holing starkte. ⁵ Daoromme gong hi'j naor de keuning, niet om zien medemeensken te beschuldigen, mar uut bezorgdhied om et peblieke en persoonlike belang van al zien stadgenoten. ⁶ Hi'j zag jommes in dat alliend een ingriepen van de keuning een aende maeken kunnen zol an de poletieke onrust en et waanzinnige ophissen van Simon.

⁷ Doe keuning Seleukus nao zien dood opvolgd wodde deur Antiochus, ok wel bekend as Epifanes, wus Onias zien breur Jason deur omkoping et ambt van hogepriester te kriegen. ⁸ In een onderhoold mit de keuning beloofde hi'j him driehonderdzig zulveren telenten, en uut een aandere bron van inkomsten nog es tachtig. ⁹ Butendat zegde hi'j toe dat hi'j honderdvuuffig telent betaelen zol as hi'j

machtig wodden zol om een sportschoele te beginnen en een opleidingsinstituut veur jongkerels. Ok beloofde hi'j dat de inwoners van Jeruzalem van now of an Antiochenen hieten zollen. ¹⁰ De keuning gaf zien toestemming en Jason begon, zo gauw hi'j de macht in hanen kregen hadde, zien volksgenoten een Griekse levenswieze op te leggen. ¹¹ Hi'j trok de veur-rechten in die de keuning an de Joden geven hadde deur toedoen van de bemiddeling van Jehannes (die zien zeune Eupolemus naotied as gezaant mit de Romeinen onderhandelen zol over een vrundschopsverdrag), verklaorde de Joodse veurschriften neffens de tredisie van doedertieden ongeldig en voerde gebruiken in die daormit in stried weren. ¹² Mit zin leut hi'j zien sportschoele pal an de voete van de tempelbarg bouwen en hi'j dwong een uutzochte groep van jongkerels om de Griekse efebenehoed te dregen. ¹³ Onder invloed van de schaemteloze Jason, die et ambt van hogepriester in gien inkeld opzicht weerdig was, neumen de hellenisering en de overnaome van butenlaanse gewoonten zo allemachtig toe, ¹⁴ dat de priesters heur alterdiensten wat versloeren leuten. Zi'j verweerloosden de tempel en kwammen de offers niet nao; liever haosten zi'j heur, zo gauw ze de oproep van de belle heurden, naor de sportschoele om behulpzem te wezen bi'j de sportoefenings, wat striedig was mit de Joodse veurschriften. ¹⁵ An Griekse eerbewiezen hechtten ze meer weerde as an de eervolle plichten van heur veuroolden. ¹⁶ Deur disse holing raekten ze in een muulike pesisie, want diegenen van wie ze de levenswieze perbeerden nao te bouwen en op wie ze in alle opzichten lieken wollen, weren now krek heur vi'janen en onderdokers. ¹⁷ Zoas uut et vervolg bliken zal, komt et meensken duur te staon as ze de goddelike veurschriften mit voeten treden.

¹⁸ Op een keer, doe in Tyrus in anwezigen van de keuning de vierjaarlikse speulen hullen wodden, ¹⁹ stuurde de onzedige Jason een ofveerdiging van zoonuumde Antiochenen uut Jeruzalem. Disse bosschoppers hadden driehonderd zul-

veren drachmen mitkregen veur een offer an Herakles, mar omreden ze dat niet passend vunnen, wollen ze et bedrag liever an wat anders besteden. ²⁰ Et geld, dat deur de ofzender dan ok veur een offer an Herakles bedoeld was, wodde deur de bosschoppers besteded an de uustrusting van de oorlogsvloot.

²¹ Een aandere keer verneum Antiochus van Apollonius, de zeune van Menesteus, die naemens de keuning et stao-siebanket van keuning Filometor van Iegypte bi'jwoond hadde, dat disse laeste zien regering vi'jaandig gezind was. Antiochus maekte him zorgen om de veilig-hied van zien riek en reisde over Joppe naor Jeruzalem. ²² Jason en de inwoners van de stad bereidden de keuning een grootse ontvangst en haelden him in mit een feestelike fakkeloptocht. Drekt daornaor trok hi'j mit zien leger naor Fenicië.

Et hogepriesterschop van Menelaüs

²³ Drie jaor nao zien benuming stuurde Jason een breur van de veurnuumde Simon, Menelaüs, naor de keuning om him et beloofde geld te geven en een peer dringende staotszaeken te regelen. ²⁴ Menelaüs maekte bi'j de keuning zien opwaachting en bewees him de verschuldigde ere, waarbi'j hi'j him veurdee as een slim belangriek man. Hi'j beud driehonderd zulveren telenten meer as Jason en wus zo et ambt van hogepriester veur himzels te kriegen. ²⁵ Mit et keuninklik mandaot in zien buse kwam hi'j in Jeruzalem weeromme, wiels hi'j et ambt van hogepriester in gien inkeld opzicht weerdig was. 't Lag eerder aandersomme, hi'j hadde et kerakter van een tiran en kon tekeergaon as een wild beest. ²⁶ Zo wodde Jason, die zien eigen breur deur middel van omkoping verdrongen hadde, now op zien beurt deur een aander van zien plak verdreven. Hi'j mos uutwieken naor Ammon. ²⁷ Mar now Menelaüs ienkeer de macht in hanen hadde, dreug hi'j et an de keuning beloofde geld niet of, ²⁸ ondaanks herhaelde anmaonings van Sostratus, de bevelhebber van et bolwark, die belast was mit et ophaelen van de centen.

Bi'j slot van zaeke wodden ze tegere bi'j de keuning ontbeuden. 29 Menelaüs stelde zien breur Lysimachus an as plaetsvervangend hogepriester; Sostratus dreug zien opdracht over an Krates, de bevelhebber van de Cyprioten.

30 Krek in die tied weren de inwoners van Tarsus en Mallus in opstaand kommen, omreden de keuning die steden an Antiochis, zien geliefde, as geschenk geven hadde. 31 De keuning haostte him daorhenne om odder op zaeken te stellen. Hi'j leut Andronikus, iene van zien blispoters, achter as zien plaetservanger. 32 Menelaüs zag zien kaans schone en steul wat goolden veurwarpen uut de tempel. Een tal daorvan gaf hi'j an Andronikus, aandere wus hi'j te verkopen an Tyrus en omliggende steden. 33 Onias kwam d'r achter wat d'r gebeurd was en sprak daor, naodat hi'j eerst zien toevlocht zocht hadde in et ontweek Dafne bi'j Antiochië, zien ofkeuring over uut. 34 Doe neum Menelaüs Andronikus in vertrouwen en vreug him om Onias uut de weg te rumen. Andronikus leut him overhaelen en gong naor Onias toe. Hi'j zee him hattelik dag en bezweerde him dat hi'j mit goeie bedoelings kommen was. Hoewel Onias de zaeke niet hielemaole vertrouwde, leut hi'j him mit naor buten tronen. Zo gauw ze et ontweek verlaoten hadden, sleug Andronikus toe, zonder ienigst ontzag veur et recht. 35 Disse leeghattige moord wekte niet alliend de lelken en kwaodens van de Joden, mar ok die van een protte meensken uut aandere bevolkingsgroepen. 36 Doe de keuning uut Cilicië weeromkomen was, kwammen de Joden van Antiochië him bi'j him beklaegen, en ok de Grieken sprakken heur hekel uut over de onrechtmaotige wieze waarop Onias om et leven brocht was. 37 Antiochus was pienlik troffen en oprecht bedroefd; et heugenschap an de ingetogenhied en zelsbeheersing van de overledene beweug him tot traonen. 38 Poer lelk rokke hi'j Andronikus zien sängen maantel en zien aandere kleraosie van 't lief. Hi'j leut him deur de stad voeren tot an et plak waor hi'j zien goddeloos misdrief tegen Onias begaon hadde, en maekte daor een aende an et le-

ven van de bloeddöstige moordener, die zo van de Heer zien verdiende straf kreeg.

39 Mit weten van Menelaüs vergreep Lysimachus him in Jeruzalem meermaolen an de tempelschat. Doe dit bekend wodde, naodat al hiel wat schatten steulen weren, leup et volk tegen Lysimachus te hoop.

40 Die bewaopende zebeld drieduzend man en leut die onder anvoering van een zekere Auranus, die lieke dom was as dat hi'j oold was, wried inhakken op de poerlelk te hoop lopen kloft meensken. 41 As bescheid grepen de meensken doe stienen, dikke stokken hoolt en hanen vol straotedrek, waor zi'j de manluden van Lysimachus in et wilde weg mit bekoegelden.

42 Ze taekelden daor een hieleboel toe, goenend brochten ze alderdeegst omme, en aanderen jaegden ze op de vlocht. De tempelrover zels sleugen ze dood bi'j de schatkaemer.

43 Naor anleiding hiervan wodde tegen Menelaüs een perces anspand. 44 De keuning kwam naor Tyrus, waor drie ofveerdigden van de raod van ooldsten bi'j him heur zaeke bepleitten. 45 Doe Menelaüs inzag dat hi'j de rechtszaeke verliezen mos, beloofde hi'j geld an Ptolemeüs, de zeune van Dorymenes, as die de keuning op aandere gedaachten brengen kon.

46 Hierop neum Ptolemeüs de keuning appat en brocht him naor een zuilengalerij om, zoas hi'j zee, wat koelte te zuken; daor wus hi'j him te bepraoten. 47 Menelaüs, de ansetter van al et kwaod, wodde dan ok vri'jspreuken. Daorentegen wodden de ongelokkigen die alderdeegst as ze heur zaeke bi'j de Skythen bepleit hadden, en dan vri'jspreuken west hebben zollen, deur de keuning tot dood veroordield.

48 Zonder uutstel ondergongen zi'j, die vanwegens stad en volk et tempelgerei verdedigd hadden, heur onrechtveerdige straf. 49 De inwoners van Tyrus, die disse misdaod ofkeurden, bezorgden heur een schitterende begraffenis. 50 Zo bleef Menelaüs, deur toedoen van de graoperighied van de machthebbers, an de macht, waorbi'j hi'j van kwaod tot arger vervul en zien medemeensken groot onrecht andee.

Jeruzalem deur Jason overvalen

5 Rond die tied, doe Antiochus zien twiede veldtocht tegen Iegypte onderneum, 2 weren d'r in zoe'n veertig daegen lange rondomme in Jeruzalem verschienings te zien. D'r reden ienheden ruters deur de locht, in de kleren mit goolddraod bestikte maantels, bewaopend mit laansen 3 en mit trokken zweerden. Et volk zag ze van weerskaanten op mekeer in rieden, mit zwaaiende schilden, een woold van speren en een regen van pielken, heur paanserjassen glommen van de goolden versierings. 4 Iederiene biddede dat disse verschienings wat goeds veurspellen mochten.

5 Naodat et valse gerucht verspreided wodde dat Antiochus sneuveld was, brocht Jason niet minder as duzend man op de bien en voerde hi'j een verrassingsanval op de stad uut. Doe de verdediging teroggedreven was en de stad inneumen wodde, zocht Menelaüs zien toevlocht in et bolwark. 6 Jason richtte een wriede slaachting an onder zien eigen stadgenoten. Hi'j bedocht niet dat een overwinning op volks-genoten geliekstaot an de zwaorste nederlaoge, mar gong tekeer krek as hi'j niet op zien eigen volk, mar op zien slimste vij-aand de zege behaelen mos. 7 Toch slaegde hi'j d'r niet in om de macht in hanen te kriegen; et risseltaot van zien perbeersel was dat hi'j mit schaande overlaeden opni'j naor Ammon uutwieken mos. 8 Bij slot van zaeke leup et min mit him of. Naodat hi'j gevangen zeten hadde bi'j de Arabische keuning Aretas, vlochtte hi'j van stad tot stad. Deur iederiene as ontrouwe veracht en as beul van volk en vaderlaand mit de nekke ankeken, wodde hi'j iederkeer votjaegd, tot hi'j as banneling in Iegypte terechte kwam. 9 Daor scheeppe hi'j him in naor Lakedemonië, waor hi'j op grond van relaosie asiel hoopte te kriegen. Zo raekte de man weg die zoe'n protte uut zien vaderlaand verdreven hadde, zels in de vremde, 10 waor gieniene om him goelde, die zovule lieken liggen laoten hadde zonder te begreven, of him de laeste ere bewees. Hi'j wodde niet bi'jzet in et graf van zien veuroolden.

Jeruzalem deur Antiochus straft

11 Doe de keuning over de gebeurtenissen in Jeruzalem heurde, miende hi'j dat Judea in opstaand kommen was. Hi'j wodge raozend as een wild dier, breuk zien veldtocht in Iegypte of en neum Jeruzalem stormenderwieze in. 12 Hi'j kommedeerde zien soldaoten om iederiene die heur in hanen vul genaodeloos daele te mi'jen en ok de meensken die heur huzen in vlochtten zonder ommehael omme te brengen. 13 Jong en oold wodden ommebrocht, vrouwluden en kiender wodden vermoord, maegies en poppies ofslaacht. 14 In drie daegen tied verleur Jeruzalem tachtigduzend inwoners: veertigduzend sneuvelden bi'j de gewelddadigheden en nog es veertigduzend wodden as knecht verkocht. 15 En nog was de keuning niet tevreden. Onder geleide van Menelaüs, die zels een verraoder van wet en vaderlaand wodden was, waogde hi'j him in de heiligste tempel van de hiele wereld. 16 Hi'j neum et tempelgerei in zien poeterige, mit bloed besmeurde hanen mit en sleepte de veurwarpen weg die deur andere keunings tot meerdere roem en glorie van de tempel, geven weren. 17 Antiochus zag in zien hoogmoed niet in dat de Heer et heilige plak veur kotte tied an zien lot overlaoten hadde omreden hi'j poer lelk was om wat de inwoners van de stad misdreven hadden. 18 As zi'j heur niet in zunden vertiest hadden, zol Antiochus drekt nao zien binnenkomst gieseld wezen en zo van zien overmoedige veurnemen weerholen wezen, krek as Heliodorus doe die in opdracht van keuning Seleukus de schatkaemer inspekteren kwam. 19 Mar de Heer het niet et volk uutkeuzen om et plak, mar et plak vanwegens et volk. 20 Daoromme patte ok et heilige plak in de tegenslag van et volk, zoas hi'j laeter dielde in de veurspoed: doe de machtige Heer him weer mit zien volk verzoend hadde, wodde de tempel die overleverd west was an de argernis van de Almachtige, weer in volle luuster hersteld.

21 Antiochus, die in zien hoogmoed en verbelinge docht dat hi'j et laand beveerber en de zee begaonber maeken kon,

reisde al gauw deur naor Antiochië, mit mitnemen van achttienhonderd telent uut de tempel. 22 Hi'j leut gouverneurs achter om et volk te kwellen: in Jeruzalem de Frygiër Filippus, nog wrieder in zien optreden as de man die him ansteld hadde, 23 en in Sichem Andronikus. En dan was d'r nog Menelaüs, die as gien aander et volk onderdrokte. Antiochus zien vi'jaandige gevulens tegenover et Joodse volk leupen alderdeegst zo hoge op 24 dat hi'j Apollonius, de bevelhebber van de Mysische huurlingen, mit een leger van tweentwintigduzend man naor Jeruzalem stuurde mit de opdracht om alle volwassen manluden van kaant te maeken en de vrouwluden en kiender as knechten te verkopen. 25 Bi'j zien aankomst in Jeruzalem dee Apollonius him hiel vredelievend veur. Hi'j waachtte tot de heilige sabbatsdag, waarop de Joden rust hullen, en beveelde doe zien maanschoppen om heur buten de stad in vol waopentuug op te stellen. 26 Iederiene die op dit schouwspel ofkwam leut hi'j daelestikken, en daornao stormde hi'j mit zien soldaoten de stad in, waar ze wiethoevule meensken daele mi'jden. 27 Judas Makkabeüs trok him mit omdebi'j tien man weeromme in de barge, waar hi'j en zien maoten leefden as dieren in et wild. Om et veur te wezen dat ze poeterig wodden, atten ze alliend eten van plaanten.

De Joodse godsdienst verbeuden

6 Niet lange daornao stuurde de keuning de Athener Geron om de Joden te dwingen de tredisies van heur veuroolden of te zweren en niet langer naor God zien veurschriften te leven. 2 Deur zien toedoen wodde de tempel in Jeruzalem ontwijded en nuumd naor Zeus Olympius, wiels de tempel op de Gerizim op de vraoge van de bevolking van Sichem an Zeus Xenius wijded wodde. 3 Dit uutlokken trof et volk as een slag in et gezichte. 4 Buterlingen neumen de tempel in bezit en hullen d'r onfesoenlike vreetperti'jen. Ze vermaekten heur mit waegenloopse wieven, hadden binnen de heilige muren gemienschap mit aander-

maans vrouwluden en neumen verschillende ongepaste zaeken mit naor binnen. 5 Et alter wodde vol zet mit goddeloze offergaoven die striedig weren mit de veurschriften. 6 De sabbat moch niet langer in acht neumen wodden, de feesten neffens de tredisie van doedertieden mochten niet meer vierd wodden en d'r moch alderdeegst niet veur uutkommen wodden dat ze Jood weren. 7 Onder hadde dwang wodden de Joden verplicht om iedere maond op et geboortefeest van de keuning mit te doen an heidense offermaoltieden, en tiedens et feest ter ere van Dionysus mossen ze mit een kraans van klimop, mitlopen in de optocht veur Dionysus. 8 Op veurstel van Ptolemeüs wodde in de omringende Griekse steden een veroddering ofkondigd van krek zoe'n soorte strekking, waarin ston dat de Joden dielnemen mossen an de heidense offermaoltieden 9 en dat wie niet bereided was om him an de Griekse zeden an te passen, ommebrocht wodden mos. Hoe mutuilik de tieden veur de Joden wodden weren, bleek wel 10 doe twee vrouwluden opbrocht wodden omreden zi'j heur zeunen besnieden laoten hadden: mit heur poppies nog an de bost, wodden ze pebliekelik deur de stad voerd en bi'j slot van zaeke van de mure naor beneden smeten. 11 Een aandere keer weren meensken vlak buten de stad in grotten bi'j mekeer kommen om temoeks de zeuvende dag te vieren. Zi'j wodden an Filippus verraoden en op de braandstaepel terechtsteld, want uut achtinge veur de zo heilige dag hadden ze heur niet verdedigen wild.

12 Ik roepe mien lezers op om heur deur disse droevige gebeurtenissen niet ofschrikken te laoten, mar te bedaenken dat disse straffen niet de ondergang, mar de opvoeding van oons volk as doel hadden. 13 Et is ommes een teken van grote goedhied as zundige meensken niet te lange heur gang gaon kunnen, mar vot-en-dao-lik straft wodden. 14 De Heer het jommes besleuten om oons anders te behandelen as de aandere volken: bi'j heur wacht hi'j rustig mit straffen tot ze de maote van heur zunden vol maekt hebben, 15 mar

oons straft hi'j al veurdawwe dat punt be-riekt hebben. 16 Oons ontzegt hi'j dan ok in gienertied zien baarmhattighied; hi'j lat zien volk gienertied alliend, mar hi'j voedet oons op deur oons mit rampen te tref-fen. 17 Mar lao'we, nao dit in een peer woorden in heugenschop brocht te heb-ben, weer veerder gaon mit oons verhael.

De matteldood van Eleazar

18 Eleazar, iene van de belangriekste schriftgeleerden, een man van hoge leef-tied mit een veurnaem veurkommen, kreeg mit geweld varkenvleis in zien mond stopt. 19-20 Hi'j spi'jde et uut, zoas iederiene doen moeten zol die konse-kwent weigert om wat te eten waarvan ze alderdeegst niet nemen meugen as heur leven op et spul staot. Hi'j keus d'r veur om eervolle ommebrocht te wodden, bo-ven een poeterig leven en gong vrijwillig naor et schevot. 21 De manluden die d'r op toekieken mossen dat hi'j et poeterige vleis at, kenden him nog van eertieds. Daoromme neumen ze him appat en raodden him in vertrouwen an om vleis te haelen dat hi'j wel eten moch, et zels toe te maeken en krek te doen as hi'j et deur de keuning verplicht stelde offervleis at. 22 As hi'j dat dee, zol hi'j vrijweerd we-zen van de doodstraf en vanwegens zien oolde vrundschop mit heur verdreegzem behandeld wodden. 23 Mar Eleazar neum een edel besluit, passend bi'j zien hoge oolderdom en zien eerbiedenswaardige grieze haoren en hielendal in de lijn van zien van jongs of an nette gedregings, en veural ok in overienstemming mit de hei-lige, goddelike wetgeving. Hi'j verklaorde dat et volk him drekt mar naor et dode-riek sturen mos en zee: 24 "Et zol mien leeftied onweerdig wezen a'k huichelde en bi'j de jongeren de gedaachte wekken dat ik op mien negentigste jaor nog uut-laanse gebruiken overneumen hadde. 25 Daormit zo'k heur, vanwegens et klei-ne aentien leven dat mi'j nog te waachten staot, op een giebe brengen en zels een poeterige smet over mien oolderdom kommen laoten. 26 Alderdeegst a'k veur et mement mien meenselike straf ontlopen

zol, dan zo'k gienertied an de greep van de Almachtige ontkommen, niet bi'j mien leven, en ok niet bi'j mien dood. 27 Mar deur now mit opheven heufd uut et leven te stappen, za'k mi'j mien oolderdom weerdig betugen 28 en de jongeren et edele veurbeeld stellen dat de meensken vanwegens de eerbiedenswaardige, heilige veurschriften klaor wezen moeten om heldhaftig een edele dood te starven." Drekt nao disse woorden gong Eleazar naor et schevot. 29 Diegenen die him even teveuren nog zo welwillend integen treden weren, behandelden him now vi'jaandig, omreden zij et grote onzin vunnen, wat hi'j zegd hadde. 30 Vlak veur hi'j onder de slaegen bezweek, zuchtte hi'j: "De Heer, die beschikt over heilig in-zicht, wet dat ik, die de doodstraf ontlo-pen kund hadde, now weliswaor zo gie-seld wodde dat mien lichem niet te dre-geen piene lidt, mar dat mien geest dit alle-maole uut ontzag veur him fleurig onder-gaot." 31 Zo raekte hi'j weg, en zien dood was niet alliend veur de jongeren, mar veur bi'jkaans iederiene van oons volk een onvergetelik veurbeeld van edelmoedig-hied en deugd.

De matteldood van zeuven breurs en heur moeke

7 Een andere keer wodden zeuven breurs en heur moeke arresteerd en op bevel van de keuning mit giesels en riemen matteld om heur te dwingen om verbeuden varkenvleis te eten. 2 Iene van heur vreug naemens heur allemaole: "Waoromme ondervraogen jow oons? Wat willen jow van oons te weten kom-men? We willen liever wegraeken as bre-ken mit de tredisies van oonze veurool-den." 3 De keuning wodde poer lelk en gaf opdracht om grote ketels en pannen op et vuur te zetten. 4 Zo gauw die goed hiete wodden weren, leut hi'j bi'j diegene die dat zegd hadde zien tonge uutsnieden, de huid van zien heufd streupen, zoas dat bi'j de Skythen gebruikelik is, en zien han-en en voeten ofhakken – dit alles veur de ogen van zien breurs en zien moeke. 5 Daornao wodde hi'j, of wat d'r van him

over was, op bevel van de keuning in een panne op et vuur zet en levend braoden. Wiels uut de braodpanne een dikke walm opsteeg, vieterden de breurs en heur moeke mekeer an om de dood moedig onder ogen te zien: 6 “God, de Heer, zicht oons en zal him grif over oons ontfarmen, zoas Mozes verklaord het in et lied waor hi’j eupenlik tegen Israël in getuugt: “Over zien knechten zal hi’j him ontfarmen.””

7 Naodat de eerste breur op disse wieze om et leven kommen was, wodde de twiede veurleided om vernederd te wodden. Ze streupten zien huid mit haor en al van zien heufd en vreugen: “Zoj’ niet liever eten wat je veurzet wodt, in plak van je lichemsdielen iene veur iene zeer te laoten doen?” 8 “Nee!” zee hi’j doe in zien moedertael, en daaromme ondergong hi’j dezelde mattelings as zien breur. 9 Zien laeste woorden weren: “Ellending! Jim benemen oons now wel et leven van now, mar de keuning van de wereld zal oons nao oonze dood tot een ni’j, iewig leven opwekken, omreden we vanwegens zien veurschriften wegraekt binnen.”

10 Daornao was de dadde breur an de beurt. Doe ze him vreugen steuk hi’j voten-daolik zien tonge naor buten, beudt heldhaftig ok zien hanen an 11 en zee kruderig: “Uut de hemel he’k ze kregen, vanwegens God zien veurschriften doe ik d’r ofstaand van, en van him hoop ik ze weer weeromme te kriegen.” 12 De keuning en zien gevolg stonnen versted van de geestkracht van disse jongvent, die him van de piene niks an leek te trekken.

13 Doe hi’j ok uut de tied was, leuten ze de vierde dezelde gruwelike mattelings ondergaon. 14 Doe hi’j op et punt ston te bezwieken, zee hi’j: “De dood deur meenskehanen wodt begerensweerdig deur de hoop die God oons gef: dat hi’j oons weer opwekken zal. Mar veur jow zal d’r gien opstaanding tot ni’j leven wesen.”

15 Daornao wodde de vuufde veurleided en matteld. 16 Hi’j keek de keuning an en zee: “Jow kun doen wat jow willen, omreden jow macht hebben onder de meensken, ok al bin jow starfelik. Mar daenke niet dat oons volk deur God ver-

laoten is. 17 Waacht mar, jow zullen zien geweldige kracht nog wel ondervienen as hi’j jow en jow naogelacht mattelt!”

18 Nao him was de zesde an de beurt. Die zee vlak veur hi’j de geest gaf: “Maek je gien illusies. Wi’j hebben et an oonszels te wieten dawwe disse straf ondergaon moeten, omreden we tegen oonze God zundigd hebben. Daorumme bin disse biesterbaorlike dingen gebeurd. 19 Mar daenke niet dat jow vri’juut gaon zullen, now jow et waogd hebben om et op te nemen tegen God.”

20 Nog meer om te bewonderen was de moeke. As iene et verdient dat heur naogedachtenis in ere hullen wodt, dan is zi’j et wel. In iene dag tied zag zi’j heur zeuven zeunen ommebrocht wodden, mar zi’j deurston et heldhaftig, omreden ze heur hoop op de Heer vestigd hul.

21 Vastberaoden hadde ze veur iederiene woorden van troost, in heur moedertael, heur vrouwelike overwegings kracht bi’jzettende mit mannelike koelbloedighied: 22 “Hoe jim in mien boek ontstaon binnen, wee’k niet. Niet ik hebbe jim de levensaosem geven of de elementen waor ieder van jim uut bestaot tot een bestendig gehiel schikt. 23 De maeker van de wereld, die an de oorsprong staot van et ontstaon van de meenske en die van alles et ontstaon uitdocht het, zal jim in zien baarmhattighied de levensaosem weerommegeven, omreden jim jezels now opofferen vanwegens zien veurschriften.”

24 Antiochus, in de gedaachte dat zi’j heur minachtend over him uutleut, docht in heur stemme een belediging an zien adres te beluusteren. Daorumme dee hi’j, doe allieend de jongste nog overbleven was, niet allieend mit woorden een beroep op him, mar verzekerde him ok mit plechtige eden dat hi’j him riek en gelokkig maeken zol as hi’j mit de tredisies van zien veuroolden ofrekenen zol. Hi’j zol him dan in de ronte van zien vertrouwelingen opnemen en him belangrieke baenties toevertrouwen. 25 Mar de jongvent gong hier niet op in. Doe reup de keuning de moeke d’r bi’j en vieterde heur an om de jonge an zien verstaand te brengen dat hi’j deur dit anbod an te nemen zien leven redden kon.

26 Hi'j drong zo lange an dat zi'j heur bi'j slot van zaake bereided verklaorde om mit de jonge te praoten. 27 Daormit hul ze de wriede tiran mar veur de gek, want doe ze him naor heur zeune toe beug zee ze in heur moedertael tegen him: "Mien jonge, hebbe medelieden mit mi'j. Negen maonden he'k je in mien boek dreugen en drie jaor he'k je an mien bost had. Ik hebbe je opvoeded en grootbrocht tot waj' now binnen, en al die jaoren he'k van je hullen. 28 Now vraog ik je, mien kiend, kiek naor de hemel en de eerde en alles wat ze omvaemen, en beseffe dat God dit alles niet maekt het uut wat dat al beston, en weet dat et meensdom ok op dezelve wieze ontstaon is. 29 Wees niet bange veur die beul, mar laot zien daj' je breurs weerdig binnen en anveer de dood, dan zal ik deur God zien baarmhattighied jow en je breurs weeromme kriegen." 30 Amper hadde ze dit zegd, of de jonge reup uut: "Waor waachten jow op? Ik geheurzem et bevel van de keuning niet, ik geheurzem et bevel van de wet die Mozes oonze veuroolden geven het. 31 En jow, anzetter van alle tegenslag die de Hebreanen treft, daenke mar niet dat jow an de greep van God ontkommen zullen. 32 Wi'j lieden vanwegens oonze eigen zunden. 33 De levende Heer is now dan misschien poer lelk op oons en straft oons zodat wi'j oons leven beteren zullen, mar hi'j zal him ok weer mit zien knechten verzoenen. 34 Mar jow, goddeloze en deur en deur onzedige schurk, jow hebben gien inkelde reden om groots te wezen en jow te vlaaiken mit iedele hoop, want jow hebben jow haand opsteuken tegen de kiender van de hemel 35 en zullen et oordiel van de almachtige, alziende God niet ontlopen. 36 Mien breurs is uut kracht van et verbond mit God nao een lieden dat niet lange duurd het, et iewige leven te diel valen, mar jow zullen veur jow hoogmoed deur God veroordield wodden tot een rechtveerdige straf. 37 Krek as mien breurs geef ik mien lichem en ziel pries om de tredisies van oonze veuroolden. Ik smeeke God dat hi'j zien volk vlogge genaodig wezen mag en dat hi'j jow mit kwellings en plaogen dwingen zal om te erkennen

dat alliend hi'j God is, 38 zodat deur toedoen van mi'j en mien breurs de argernis van de Almachtige, die oons volk terechte troffen het, tot bederen komt." 39 Prikkelde deur disse beledigings raekte de keuning buten zinnen van lelken, en hi'j leut him nog wrieder mattelen as de aanderen. 40 Zo raekte ok hi'j weg zonder him an poeterighied schuldig maekt te hebben en in volmaekt vertrouwen op de Heer. 41 As laeste, nao heur zeunen, raekte de moeke ok weg.

42 Tot zoveer over de verplichte dielnaeme an heidense offermaoltieden en over de butensporig wriede mattelings.

Judas verslat Nikanor

8Judas Makkabeüs gong mit zien anhang temoeks de dörpen of en dee een beroep op zien volksgenoten. Hi'j mobeleseerde iederiene die trouw bleven was an et Joodse geleuf en brocht zo zesduzend man op de bien. 2 Zi'j smeekten de Heer om medelieden te hebben mit et volk, dat van alle kaanten onderdrokt wodde, om him et lot an te trekken van de tempel, die deur zundig volk ontwijded wodde, 3 en him te ontfarmen over de stad, die heur ondergang integen gong en mit de grond geliek maekt driegde te wodden. Zi'j smeekten him om te luusteren naor et vergeuten bloed dat om wraoke reup, 4 te daenken an de onschuldige kiender die op gruwelike wieze vermoord weren, en zien hekel kenber te maeken over de lastering van zien naeme. 5 Doe sleug de lelken van de Heer omme in medelieden: zo gauw de Makkabener zien leger op odder brocht, was hi'j veur de vi'jaandelike troepen niet te overwinnen. 6-7 Hi'j overvul steden en dörpen bi'j verrassing, bi'j veurkeur bescharmde deur et naachtelik duuster, en steuk ze in de braand. Zo veroverde hi'j strategies geunstige pesisies en jaegde hi'j een protte vijanen op de vlocht. Al vlogge wodde zien dapper wezen wied en zied roemd.

8 Filippus verneum dat Judas overwinning op overwinning boekte en zo de hieltied meer terrein wun. Daoromme schreef hi'j een brief an Ptolemeüs, de

gouverneur van Cele-Syrië en Fenicië, waor hi'j him in vreug om de keuning te steunen bi'j et overaende holen van zien bewind. 9 Daolik belastte Ptolemeüs iene van de meest veurstaonde vertrouwelingen van de keuning mit disse opdracht, Nikanor, de zeune van Patroklos, en stuurde him d'r mit niet minder as twintigduzend man uut verschillende verschillende volken op uut om et Joodse volk hielemaole uut te roeien. Gorgias, een beoefde veldheer, wodge ansteld om him te helpen. 10 Nikanor bedocht dat hi'j Joodse kriegsgevangenen verkopen kon om mit de opbrengst daarvan de schatting van twieduzend talent groot te bestuuren, die de keuning an de Romeinen ofdregen mos. 11 Niet vermoedende dat de Almachtige him binnenkot straffen zol, neudigde hi'j drekt de kuststeden uut om Joodse knechten te kopen, waarbi'j hi'j negentig knechten anbeud veur iene talent.

12 Judas kwam d'r achter dat Nikanor een anval beraomde. Zo gauw hi'j zien anhang verteld hadde dat d'r een vi'jaandelik leger in antocht was, 13 maekten lafferds die niet geleufden in God zien gerechtighied heur zo vlogge meugelik uut de bieten. 14 De overigen maekten al heur overbleven bezittings ten gelde en smeechten de Heer as hi'j heur redden wol van de goddeloze Nikanor, die heur al veur et treffen verkocht hadde, 15 zo niet veur heurzels, dan toch vanwegens de toezeggings die hi'j heur veuroolden daon hadde en vanwegens zien verheven en glaansrieke naeme, die hi'j an heur volk verbunnen hadde. 16 De Makkabener verzaemelde zien troepen, zesduzend man in tetaol, en vieterde heur an om heur niet deur de vi'jaand in paniek brengen te laoten en heur de moed niet ontnemen te laoten deur de grote overmacht van de volken die heur zonder reden aanvullen, mar moedig de stried mit heur an te gaon. 17 Daorbi'j mossen ze veur ogen holen wat bertaole wandaod de vi'jaand tegen et heilige plak begaon hadde, in wat veur tantaosie de vernederde stad stot was en veural hoe de levenswieze neffens de tradisie van doedertieden in disodder raekt

was. 18 "De vi'jaand ommes stelt zien vertrouwen in waopens en heldedaoden," zee hi'j, "mar wi'j stellen oons vertrouwen in de almachtige God, die bi'j machte is om niet allieend diegenen die oons anvalen, mar desnoods de hiele wereld mit iene wink te verdistreweren." 19 Daornao herinnerde hi'j zien manluden d'r an hoe heur veuroolden ok hulp kregen hadden. Zo nuumde hi'j bi'jglike de gebeurtenissen in de tied van et Sanherib, doe honderdvuventachtigduzend man versleugen weren. 20 Ok brocht hi'j de slag tegen de Galaten in Babyionië in heugenschap. De Joden weren doe mit achtduzend man een leger van vierduzend in et nauw dreven Macedoniërs bi'jsprongen en hadden mit hulp uut de hemel honderdtwintigduzend vi'janen versleugen en een rieke buit veroverd.

21 Naodat hi'j heur op disse maniere moed inspreuken hadde en bi'j heur de bereidhied wekt hadde om te starven vanwegens wet en vaderlaand, verpatte hi'j et leger in vier ienheden. 22 Hi'j benuumde zien breurs Simon, Josefus en Jonatan ieder tot bevelhebber over een ienhied van vuuffienhonderd man, 23 en stelde ok Eleazar an. Te slotte leesde hi'j de troepen veur uut et heilige boek, en doe eupende hi'j, as anvoerder van de eerste ienhied, de anval op Nikanor, onder et roepen van de striedkreet "God helpt oons!" 24 Now de Almachtige mit heur mitvocht, brochten ze meer as negenduzend vi'jaandelike soldaoten omme, brochten zi'j wiethoevule manluden van Nikanor ernstige wonden toe, en jaegden ze de rest van de tegenstaanders op de vlucht. 25 Et geld van de handelaers die mitkommen weren om Joodse knechten te kopen, neumen ze in beslag. Ze zatten de vi'jaand nog over roeme ofstaand nao, mar bi'j slot van zaeke wodden ze vanwegens de tied dwongen om mit de achtervolging op te holen. 26 Et zol jommes niet lange meer duren veur de sabbat begon, en daoromme konnen ze de achtervolging niet deurzetten. 27 Naodat ze de waopens en de wapenrustings van de sneuvelde vi'janen verzaemeld hadden, vierden ze de sabbat. Uutbundig loofden en prezen ze de Heer, die

heur, as eerste teken van zien baarmhathigheid, die dag bescharmde hadde. ²⁸ Nao de sabbat wezen ze een pat van de buit toe an de slaachtoffers van de vervolgings en an de wedevrouwen en wezen, en de rest verpatten ze onder mekeer en heur eigen kiender. ²⁹ Daornao zeden ze gezaemelik een smeekebed op, waor ze de baarmhathige Heer in vreugen om heur now gehiel en al mit zien knechten te verzoenen.

³⁰ Doe begonnen Judas en zien manluden de stried mit de troepen van Timoteüs en Bakchides. Ze brochten meer as twintigduzend van heur soldaoten omme en maekten heur meester van hoge vestings mit muren d'r ommehenne. Opni'j vul d'r een rieke buit te verpatten, die eerlik verpat wodde tussen de strieders an de iene kaante en de slaachtoffers van de vervolgings, de wedevrouwen en wezen, en de oolde meensken an de aandere kaante. ³¹ De buitmaekte waopens wodden gadderd en op veilige plakken opsleugen, en de rest van de buit wodde naor Jeruzalem overbrocht. ³² De bevelhebber van Timoteüs zien troepen, een goddeloze man die de Joden een protte leed andaon hadde, wodde ommebrocht. ³³ Wiels in et hiele laand overwinningsfeesten vierd wodden, wodden de manluden die de heilige poorten in de braand steuken hadden op de braandstaepel terechtsteld. Ok Kallistenes, die een gebouwgien binnen vlocht was, mos dit lot ondergaon, as terechte straf veur zien onzedigheid.

³⁴ De deur en deur onzedig Nikanor, die duzend haandelers uutneudigd hadde om Joden op te kopen, ³⁵ wodde mit de hulp van de Heer vernederd, uutrekend deur de meensken die hi'j et meest verachte. Hi'j zag him dwongen om zien prachtige uutrusting of te leggen en temoeks dwas deur et binderlaand vot te vlochten, as de eerste de beste votlopen knecht. Bi'j zien aankomst in Antiochië was de tetaole vernietiging van zien leger et ienigste waor hi'j groots op wezen kon. ³⁶ Hoewel hi'j toezegd hadde om de schatting an de Romeinen te betaelen uut de opbrengst van de verkope van kriegsgevangenen uut Jeruzalem, mos hi'j now berichten dat de Joden een mitvechter

hadden en dat zi'j onkwetsber wodden weren omreden ze heur hullen an de veurschriften die disse heur oplegd hadde.

De dood van Antiochus Epifanes

9In diezelde tied mos Antiochus Perzië overhaost verlaoten. ² Hi'j was jommes de stad Persepolis binnen valen en hadde perbeerd om de tempel uut te roepelen en de stad in te nemen. Mar omreden de inwoners van de stad vot-en-daulik naor de waopens grepen hadden, hadden ze Antiochus en zien troepen versleugen en op de vlocht jaegd, zodat hi'j op een vernederende wieze op de weerommereize mos. ³ In de buurt van Ekbatana heurde hi'j wat d'r mit Nikanor, Timoteüs en heur maanschoppen gebeurde was.

⁴ Buten himzels van lelkens neum hi'j him veur om ok de belediging die him persoonlijk andaon was deur diegenen die him op de vlocht jaegd hadden, op de Joden te verhaelen. Hi'j dreug zien waegenmänner op om zo vlogge meugelik naor Jeruzalem te rieden, zonder onderwegens hoolderd te hollen. In zien overmoed kondigde hi'j an dat hi'j drekt bi'j aankomst in Jeruzalem de stad veraanderen zol in een Joods massagraf. Mar et hemelse oordiel was al over him veld. ⁵ De allesziende Heer, de God van Israël, trof him mit een ongeneslike en onzichtbere ziekte: Antiochus was nog niet uutpraot, of hi'j wodde overvalen deur een stikkende piene in zien boek en sniedende inwendige krampen. ⁶ Dat was een passende straf veur iene die de ingewanen van een protte anderen mit onfesoenlike kwellings matteld hadde. ⁷ Toch leut hi'j zien hoogmoed niet veren, Eerder aandersomme, hi'j bleef slim eigenwies. Raozend lelk op de Joden maende hi'j zien waegenmänner tot nog grotere haost. Mar deur de grote vaort wodde Antiochus van de waegen slingerd en hi'j kwam zo ongelokkig terechte dat al zien ledemaoten op een vreselike wieze verzwikt raekten. ⁸ Zo wodde hi'j, die zokrek in zien hoogmoedswaanzen nog miende dat hi'j de golven van de zee in toom hollen kon en de bargaen op een weegschaole wegen kon, op de grond

smeten. Hi'j mos op een dreegbaore legd wodden, en iederiene kon zien wat de macht van God anricht hadde: 9 uut de oogkassen van de schurk kreupen pieren, zien vleis vul van zien bonken wiels hi'j nog leefde en slim piene hadde, en de staank van zien bedurven lichem mattelde et hiele leger. 10 En vanwegens disse niet te dregen staank was gieniene in staot om him, die kot van teveuren nog miende dat hi'j de steerns van de hemel plokken kon, te vervoeren.

11 Bij slot van zaeke legde hi'j now zien onmetelike grootsighied of. Breuken deur de goddelike giesel en matteld deur niet oflaotende piene kwam hi'j tot inzicht. 12 Beroerd van de staank die hi'j zels verspreiddede zee hi'j: "Een starfelik meenske moet an God onderdaonig wesen en him niet zien geliekese wanen." 13 Ok beloofde de onzedige schurk an de Heer - mar die gien medelieden meer mit him tonen zol - 14 dat hi'j de heilige stad, waor hi'j in zeuven haosten henne onderwegens west was om heur mit de grond geliek te maeken en in een massagraf te veraanderen, vri'j verklaoren zol. 15 Hi'j zol de Joden, over wie hi'j eerder zegd hadde dat ze gien graf weerdig weren mar mit heur kiender an de voegels en de wilde dieren as prooi laoten wodden zollen, van now of an lieke hoge achten as de Atheners. 16 Hi'j zol de heilige tempel, die hi'j eerder uitroepeld hadde, mit goold en zulver versieren, et tempelgerei in vulevoud weerommegeven en de vaaste kosten veur de offers uut eigen middels bestuveren. 17 En butendat zol hi'j zels Jood wodden en rondomme waor meensken woonden, vertellen gaon hoe groot de macht van God is.

18 Mar doe de piene nog niet minder wodde - God hadde him ommes rechtveerdig straft -, begon hi'j an zien toestaand te wanhopen en schreef hi'j de Joden een brief, die in de vorm van een smeekschrift steld was. De inhoud ludede:

19 "Keuning en veldheer Antiochus groet de Joden, zien trouwe burgers, en weenskt heur een protte gelok, gezondheid en bliedschop. 20 As jim en jim kiender in goeie gezondheid verkeren en jim

zaaken naor weens gaon, breng ik God daorveur mien innige dank, want ik hebbe mien hoop op de hemel vestigd. 21 Ik lig now ziek op bedde, en ik daenk vol liefde weeromme an de welwillendhied die jim mi'j toond hebben. Omreden ik op mien weerommereize uut Perzië deur een ernstige ziekte troffen bin, maek ik mi'j zorgen om de veilighied van mien onderdaonen. 22 Hoewel ik de moed niet opgeven hebbe en nog de hieltied hoop hebbe om beter te wodden, 23 wi'k et goeie veurbeeld van mien vader volgen. Die wees iederkeer as hi'j een veldtocht naor de lanen an de oostkaante van de Eufraat onderneum een opvolger an, 24 zodat diegenen die achterbleven heur niet ongerust hoefden te maeken as him onverwaachs wat overkwam of as ze op een aandere maniere ongeunstig bericht ontvingen. Et was dan ommes bekend an wie hi'j et laansbestuur overdreugen had. 25 Butendat is et mi'j niet ontgaon dat de vosten van de lanen om oons henne en de naoste burenen van oons keuninkriek de loop van de gebeurtenissen ofwaachten en toeslaon zullen zo gauw zi'j heur kaans schone zien. Daoromme he'k mien zeune Antiochus as keuning anwezen. Bi'j de meersten van jim he'k him al vaeker, a'k overhaost naor de oostelike perveensies votgaon mos, van hatte anbeveulen. Ik hebbe him een brief schreven, waarvan ik de inhoud hieronder volgen laot. 26 Ik vraog jim dringend om de weldaoden die ik jim allemaole en ieder van jim ofzonderlik bewezen hebbe, niet te vergeten en mi'j en mien zeune goedgeunstig te blieden. 27 Ik bin d'r wis van dat hi'j mien veurbeeld volgen zal en jim mild en meenselik integen kommen zal." 28 De moordener en godslasteraar Antiochus, die aanderen verschrikkelik lieden laoten hadde, raekte uutaendelik zels weg argens in de bargaen in een vrend laand een ellendige dood, as prooi an de gruwelikste pienen. 29 Zien vertrouweling Filippus zorgde d'r veur dat et lichem van de keuning weerommebrocht wodde. Zels neum hi'j, omreden hi'j bange was veur Antiochus zien zeune, de wiek naor Ptolemeüs Filometor in Iegypte.

Zuvering van de tempel

10Judas Makkabeüs en zien manluden neumen, leided deur de Heer, de tempel en de stad weer in bezit. ² De alters die deur vremen op et markplein henezet weren, haelden ze daele, en ok de heiligdommen die daor bouwd weren. ³ Naodat ze de tempel zuverd hadden, maekten ze een ni'j alter. Ze sleugen ni'j vuur en brochten veur et eerst nao twie jaor weer offers. Ok braanden ze wierook, verzorgden de laampen en legden weer toonbroden daele. ⁴ Doe dit allemaole daon was, beugen ze diepe veurover en smeekten de Heer om heur gienertied weer mit zokke rampen te overvalen, mar heur, as ze iens weer zundigen zollen, mit mildhied te straffen en niet uut te leveren an heidense wildemannen. ⁵ Op dezelve dag van dezelve maond dat disse deur buterlingen ontwijded was, op 25 kislew, vun de zuvering van de tempel plak. ⁶ Vol bliedschop vierden ze acht daegen lange feest, zoas dat ok veur et Loofhutzenfeest gebruikelik is, en ze dochten d'r an hoe ze nog mar kot leden et Loofhutzenfeest vieren moeten hadden in hollen in de rotsen, as dieren in et wild. ⁷ Ze dreugen mit ere versierde stokken, grune twiegen en palmtakken en zongen loflieden op him die heur in staot steld hadde om zien huus te zuveren. ⁸ Bi'j algemien besluit wodde bepaold dat et hiele Joodse volk van now of an ieder jaor disse daegen vieren zol.

Judas overwint de Idumeners

⁹ Hierboven is beschreven hoe de goddeloze Antiochus, ok bekend as Epifanes, uut de tied raekte. ¹⁰ Now zuwwe verklaoren wat d'r gebeurde onder zien zeune Antiochus Eupator, waarbi'j we oons inhollen zullen tot de oorlogen en de daoruut ontstaone tamtaosie.

¹¹ Naodat Antiochus et keuningschop van zien vader overneumen hadde, beuumde hi'j Lysias, gouverneur-generaol van Cele-Syrië en Fenicië, tot regent. ¹² Een zekere Ptolemeüs Makron was de eerste die him et lot van de Joden antrok en nao al et heur andaone onrecht een

vreedzeme oplossing perbeerde te vienen. ¹³ Om die reden wodde hi'j deur de vertrouwelingen van Eupator bi'j de keuning anklaegd. Butendat wodde hi'j bi'j iedere gelegenhied veur verraoder uitmaekt, omreden hi'j indertied Cyprus, dat him deur Filometor toevertrouwd was, verlaaten hadde en overlopen was naor Antiochus Epifanes. Omreden et him onmeugelik maekt wodde om zien ambt weerdig te beklieden, maekte hi'j een aende an zien leven deur vergif in te nemen.

¹⁴ Gorgias wodde ansteld as bevelhebber in Idumea. Hi'j hadde een huurleger in dienst en greep iedere gelegenhied an om oorlog te voeren tegen de Joden.

¹⁵ Op etzelde stuit maekten ok de Idumeners zels, die beschikten over geunstig gelegen vestings, et de Joden lastig. Zi'j beuden de vlochtelingen uut Jeruzalem onderdak en stelden alles in et wark om de oorlog deurgaon te laoten. ¹⁶ Mar de maanschoppen van de Makkabener vreugen God in een smeekgebed as hi'j heur helpen wol en trokken op tegen de Idumese vestings. ¹⁷ In een sterke anval slaegden ze d'r in om de vestings te bezetten, alle verdedigers weeromme te slaon en iederiene die heur in hanen vul of te slaachten: ze maekten roem twintigduzend man van kaant. ¹⁸ Toch wussen niet minder as negenduzend Idumeners, veurzien van alles wat neudig was om een beleg te overleven, heur te verschoelen in twie biezunder sterke torens. ¹⁹ De Makkabener leut Simon, Josefus en Zacheüs aachter mit genoeg maanschoppen om disse torens te belegeren en trok zels wieder naor andere plakken, waor zien anwezigens neudiger was. ²⁰ Mar de manluden van Simon weren zo belust op geld, dat ze een tal Idumeners gaon leuten doe die heur een som van zeuventigduzend drachmen anbeuden. ²¹ Doe de Makkabener dit heurde, reup hi'j zien bevelhebbers bi'j him en beschuldigde heur d'r van dat zi'j heur eigen breurs verkocht hadden, want now ze heur vi'janen gaon laoten hadden, zollen dissen heur weer tegen heur keren. ²² Hi'j leut de verraoders ommebrengen en neum daornao vot-en-daolik de beide torens in. ²³ Judas, die as veldheer slaegde

in alles wat hi'j onderneem, leut in die vestings meer as twintigduzend meensken ommebrengen.

Judas verslat Timoteüs

24 Timoteüs, die bi'j een eerdere gelegenhied deur de Joden versleugen was, brocht een groot huurleger op de bien en mobeleseerde de allemachtige ruteri'je van Asia. Daormit trok hi'j op tegen Judea, mit de bedoeling dit deur wapens in te nemen. 25 Bi'j zien naoderbi'j kommen gongen de manluden van de Makkabener in een smeekgebed tot God. Mit stof op heur heufd en huld in een boeteklied 26 vullen ze veur et voetstok van et alter daele en vreugen God om medelieden mit heur te hebben en, zoas de wet et zegt, veur heur vi'janen een vi'jaand te wezen en een tegenstaander veur heur tegenstanders. 27 Zo gauw ze dit gebed uutspreuken hadden, neumen ze de wapens op en gongen ze een aende buten de stad. Doe ze dichte genoeg bi'j de vi'jaand weren, hullen ze hoolderd. 28 Drekt nao et opkommen van de zonne wodde de anval van beide kaanten inzet. Mar waor de iene perti'j niet allierend deur heur moed verzekerd was van de goeie ofloop en de overwinning, mar ok deur et vertrouwen dat ze in de Heer steld hadde, kon de aandere perti'j him allierend mar leiden laoten deur zien striedlust. 29 In et hietste van de stried zaggen de tegenstanders an de hemel vuuf schitterende ruters op peerden mit goolden teugels verschienen, die heur an et heufd stelden van de Joodse troepen. 30 Twie van heur neumen de Makkabener tussen heur in, bescharmnden him mit heur eigen wapens en maekten him op die maniere onkwetsber. De tegenstanders wodden deur heur bestoekt mit pielken en bliksems, waordeur ze verbliend raekten en hielemaole in paniek op de vlocht sleugen. 31 Twintigduzend vuufhonderd man voetvolk en zeshonderd ruters wodden ommebrocht.

32 Timoteüs zels ontkwam naor de vestingstad Gezer, een biezunder sterke burcht die onder bevel ston van Chereas. 33 De manluden van de Makkabener be-

legerden vol overgaove vier daegen lange de burcht. 34 Diegenen die binnen zatten hadden zoe'n protte vertrouwen in de starkte van de vesting dat ze God lasterden en goddeloze tael uutsleugen. 35 Bi'j et begin van de vuufde dag weren twintig jongkerels uut de groep van de Makkabener deur die godslasterings zo tot et uterste plaogd dat ze bliend van lelken en niet benauwd de muren bestormden en iederiene ommebrochten die heur in henen kwam. 36 Aanderen maekten een omweg naor de achterkaante van de vesting, legden vuren an en steuken de torens in de braand, zodat de godslasteraars binnen, levend verbranden. Weer aanderen raomden de poorten, zodat de rest van et leger de stad binnen dringen en innemen kon. 37 Timoteüs, die him in een putte verburgen hadde, wodde ommebrocht, krek as zien breurs Chereas en Apollofanen. 38 Doe dit allemaole achter de rogge was, loofden ze de Heer mit vassies en lofpriezings vanwegens de grote weldaad die hi'j Israël bewezen hadde deur heur de overwinning te laoten.

Judas verslat Lysias en dwingt vrede of

11 Lysias, de bloedverwaant van de keuning die as zien voogd belast was mit et bestuur over et riek, was slim kwaod over disse gebeurtenissen. 2 In een hiel kotte tied mobeleseerde hi'j een leger van omdebi'j tachtigduzend man en al et peerdevolk, en trok daormit op tegen de Joden mit de bedoeling om van Jeruzalem een woonstee te maeken die veur Grieken geschikt wezen zol. 3 Hi'j wol de tempel belastingplichtig maeken, krek as de tempels van de aandere volken, en et ambt van hogepriester jaorliks verkopen an diegene die daor et meerste veur beud. 4 Hi'j hadde et volste vertrouwen in zien tienduizenden soldaoten, zien duzenden ruters en zien tachtig olifanten, en hul hielemaole gien rekenschap mit de macht van God.

5 Naodat hi'j Judea binnen valen was trok hi'j op tot Bet-Sur, een versterkte stad op omdebi'j vuuf schoinos ofstaand van Jeruzalem, en sleug et beleg rond de

stad. 6 Doe de manluden van de Makkabener heurden dat Lysias heur vestings belegerde, vreugen ze saemen mit et hiele volk onder zochten en traonen an de Heer as hi'j een goeie engel sturen wol om Israël te redden. 7 De Makkabener neum as eerste de waopens op en vieterde de aanderen an om saemen mit him et geveer te trotseren en heur volksgenoten hulp te bieden. Iensgezind en vol vuur trokken ze d'r op uut. 8 Niet veer van Jeruzalem verscheen heur een ruter in witte kleren, die him zwaaiend mit zien gouden waopens an et heufd van heur troepen stelde. 9 Drekt dankte iederiene de baarmhattige God en vatten ze zo een protte moed dat ze bereided weren om niet aliend meensken, mar alderdeegst de wildste dieren en iezeren muren an te vallen. 10 In et besef dat God him over heur ontfarmd hadde en heur een hemelse mitvechter stuurd hadde, rokten ze in slagorde op 11 en stotten heur as liewen op heur vi'janen. Ze brochten elfduzend manvoetvolk en zestienhonderd ruters omme, en jaegden de rest van et leger op de vlocht. 12 Van diegenen die ontkwammen, weren de meersten gewond en heur waopentuug was heur ontneumen.

Lysias zels had him et vege lief redded, en zo zien ere verspeuld. 13 Mar hi'j was gien onverstaendig man, en doe hi'j bi'j himzels naogong hoe et kwam dat hi'j zoe'n nederlaoge lieden moeten hadde, kwam hi'j tot de konklusie dat de Hebreënen niet te overwinnen weren omreden de machtige God an heur kaante mit vocht. Daoromme leut hi'j heur een bericht overbrengen 14 waor hi'j heur in veurstelde om op redelike veurweerden tot een vergeliek te kommen, en beloofde dat hi'j d'r bi'j de keuning op andringen zol om heur van now of an vrundschoppelik integen te kommen. 15 Lysias zien veurstellen leken de Makkabener geunstig en daoromme stemde hi'j d'r hielemaole mit in. En alle verzuken die Judas mit betrekking tot de Joden in zien brieven an Lysias veurlegde, wodden inderdaod deur de keuning inwilligd.

16 De brief van Lysias an de Joden ludedede as volgt:

“Lysias groet et Joodse volk. 17 Jim bosschoppers Jehannes en Absalom hebben mi'j et hieronder opschreven dokelement overhaandigd en uutsluutsel vraogd over de zaeken die daorin an de odder steld binnen. 18 Ik hebbe alles wat an de keuning zels veurlegd wodden mos an him overbrocht, en hi'j het veurzoveer meugelik mit alles instemd. 19 As jim de belangen van et keuninkriek toewijdede blieden, zal ik in de toekomst ok perberen om jim goedgevuulte an te vieteren. 20 Veerdere biezunderheden hieromtrent zullen deur jim en mien bosschoppers bi'j jim ter spraoke brocht wodden. 21 Et gao jim goed. 24 dioskorintios 148.”

22 De brief van de keuning ludedede zo: “Keuning Antiochus groet zien breur Lysias. 23 Now oonze vader bi'j de goden opneumen is, is et oonze weens dat de onderdaonen van oons keuninkriek zonder oonze bemuuienis heur eigen angelegenheden regelen. 24 Wi'j hebben verneumen dat de Joden heur niet voegen willen naor de Griekse gewoonten die oons vader heur oplegd het, mar heur eigen levenswieze volgen blieden willen en daoromme toestemming vraogen om an heur gebruiken neffens de tredisie van doedertieden vaaste te hollen. 25 Omreden wi'j willen dat dit volk ok zonder oonze bemuuienis zien eigen leven leiden kan, besluten we dat de tempel an heur weeromgegeven wodden moet en dat zi'j heur leven inrichten meugen naor de wieze van heur veuroolden. 26 Wees zo vrundelik om heur van oons besluit op de hoogte te stellen en et formeel te bekrachtigen, zodat zi'j heur weer vol bliedschop en goeie moed an heur eigen angelegenheden wijden kunnen.”

27 De brief van de keuning an et volk ludedede:

“Keuning Antiochus groet de raod van ooldsten en hiel et Joodse volk. 28 As et jim goed gaot, is dat overienkomstig oonze weensen. Ok wi'jzels verkeren in goeie gezondheid. 29 Menelaüs het oons in kennis steld van jim gunteren om jim weer mit jim eigen angelegenheden doende te hollen. 30 Now dan, zi'j die veur 30 xantikus naor huus weerommegeaon, kun ver-

zekerd wezen van amnestie. ³¹ De Joden zullen weer krek as eertieds heur eigen spijswetten en aandere veurschriften nao-leven meugen en gieniene van heur zal op ien of aandere wieze lastigvalen wodden over wat veurhenne in onwetens misdaon is. ³² Toegelieke mit disse brief stuur ik Menelaüs naor jim toe om jim gerust te stellen. ³³ Et gao jim goed. 15 xantikus 148.”

³⁴ Ok de Romeinen stuurden een brief an de Joden, mit disse inhoold:

“Quintus Memmius en Titus Manius, Romeinse bosschoppers, groeten et Joodse volk. ³⁵ Wat Lysias, de verwaant van de keuning, jim toestaon het, daormit bin wi’j et ok iens. ³⁶ En wat de zaeken angaot waarover hi’j oordielde dat ze an de keuning veurlegd wodden mossen: beraode jim daorover, en stelle oons zo vlogge meugelik van jim miening in kennis, want wi’j gaon bi’jkotten naor Antiochië en kun dan jim zaeke bepleiten. ³⁷ Stuur dan ok zo gauw meugelik een tal meensken naor oons toe om oons van jim miening op de hoogte te stellen. ³⁸ Et gao jim goed. 15 xantikus 148.”

Veldtochten van Judas

12 Zo gauw de hier boven nuumde verdregen sleuten weren, gong Lysias weeromme naor de keuning en legden de Joden heur weer toe op et bebouwen van heur akkers. ² Mar een peer plaetselike bevelhebbers, te weten Timoteüs en Apollonius, de zeune van Geneüs, Hiëronymus en Demofon, en veural Nikanor, de bevelhebber van de Cyprioten, gunden heur gien rust en bleven heur lastigvalen.

³ De inwoners van Joppe begongen disse goddeloze wandaod: ze vreugen de Joden die in heur stad woonden om heur mit heur vrouwluden en kiender in te schippen in een stokmennig boten die veur dat doel klaorlaggen. Ze leuten daorbi’j niks van heur vi’jaandige gezindhied bliken, ⁴ mar zeden alliend dat et een besluit van et stadsbestuur betrof. De Joden, die graeg in vrede leven wollen, voldeden zonder et eins te begriepen an disse vrao-

ge. Mar ienkeer op eupen zee kommen wodden de schippen, mit niet minder as twiehonderd Joden an boord, tot zinken brocht. ⁵ Judas heurde over disse wriedhied en brocht zien manluden op de hoogte van wat d’r gebeurd was. ⁶ Naodat hi’j God, de rechtveerdige rechter, anroepen hadde, trok hi’j op tegen diegenen die zien volksgenoten ommebrocht hadden. Hi’j stichtte bi’j naacht braand in de haven en leut alle schippen in vlammen opgaon, en iederiene die d’r zien toevlocht zocht hadde wodde ommebrocht. ⁷ Omreden de poorten van de stad zels dichte weren, trok hi’j him weeromme mit de bedoeling om naotied ok de rest van de bevolking van Joppe uut te roeien. ⁸ Doe hi’j verneum dat de inwoners van Jamnia soortgelieke plannen beraomden tegen de in heur stad wonende Joden, ⁹ overvul hi’j daor naachs de haven ok en steuk de vloot in de braand. Tot in et twiehonderdveertig stadie veerder gelegen Jeruzalem was de gloed van de vlammen te zien.

¹⁰ Doe onderneumen Judas en zien manluden een veldtocht tegen Timoteüs. Ze hadden nog gien negen stadie oflegd, of ze wodden overvalen deur een Arabisch leger van niet minder as vuufduzend man voetvolk en vuufhonderd ruters. ¹¹ D’r ontbraande een hevig gevecht, waor de manluden van Judas deur toedoen van de hulp van God de overwinning in behaalden. De versleugen nomaden vreugen him as hi’j vrede mit heur sluten wol. In ruil daorveur beloofden zij vee te geven en him ok op aandere manieren van dienst wezen te zullen. ¹² Omreden Judas van oordiel was dat de Arabieren him inderdaod bi’j verschillende zaeken van nut wezen konnen, gong hi’j op heur vredesveurstel in. Naodat ze de overienkomst bekrachtigd hadden, gongen de Arabieren weeromme naor heur tenten.

¹³ Judas vul ok de stad Kaspin an, deur broggen te slaon naor de wallen. Om de stad henne was an alle kaanten een mure en d’r wodde woond deur meensken van verschillende komof. ¹⁴ De belegerden hadden zoe’n protte vertrouwen in de sterkte van de muren en de grote veurraad eten die ze hadden, dat ze et andurf-

den om de manluden van Judas de huid vol te schellen en butendat God te lasteren en onfesoenlike tael uut te kraomen. 15 Doe reupen Judas zien manluden de grote Heer van de wereld an, die in de tied van Jozua de muren van Jericho zonder stormrammen of aandere oorlogswarktugen ommesmeten hadde, en ze bestormden bliend van lelkens de stadsmure. 16 Omreden God et wol neumen ze de stad in. Ze richtten zoe'n niet te beschrijven bloedbad an dat een meertien daor vlakbi'j, dat twie stadie bried was, hielemaole vuld scheen te wezen mit bloed.

17 Van daor trokken ze naor Charax, zeuvenhonderdvuufftig stadie wieder. Daor woonden Joden die Tobiaden nuumd wodden. 18 Timoteüs troffen ze daor niet, want die was onverrichter zaeke uut dat gebied vertrokken. Mar hi'j hadde wel op een bepaold plak een slim sterke bezetingsmacht achterlaoten. 19 Dositeüs en Sosipatrus, twie van Judas zien anvoerders, vullen mit heur ienheden de troepen die Timoteüs in de vesting achterlaoten hadde an en brochten meer as tienduzend man omme. 20 De Makkabener zels stelde zien leger in slagorde op, benuumde over iedere ienhied een bevelhebber en trok op tegen Timoteüs, die de beschikking hadde over honderdtwintigduzend man voetvolk en vuventwintighonderd ruters. 21 Doe Timoteüs bericht kreeg dat Judas d'r an kwam, stuurde hi'j de vrouwluden en kiender mit de overtollige begage naor et heiligdom van de gehoornde Astarte. Dat plak was jommes muuilik te belegeren of an te valen omreden alle toegangswegen deur nauwe kleuven leidden. 22 Zo gauw de vi'janen de eerste ienhied van Judas zien leger ankommen zaggen, wodden ze deur angst overvalen, en ze raekten nog meer in paniek doe de Alziende an heur verscheen. Ze vlochtten alle kaanten uut, en een protte van heur wodden deur heur eigen meensken toetaekeld of mit et zweerd deursteuken. 23 Judas zette in alle hevighied de achtervolging in en sleug de onverlaoten daele; hi'j brocht daor omdebi'j dattigduzend meensken omme. 24 Timoteüs zels vul in hanen van de manluden van Dositeüs en Sosipatrus. Mar

hi'j was zo deurtrapt om heur veur te hollen dat hi'j van een protte van heur de oolden of breurs in gijzeling hadde, mit wie wried ofrekend wodden zol as et volk him niet ongemuuid votgaon laoten zol. 25 Naodat hi'j heur mit een protte ommehael van woorden verzekerd hadde dat hi'j de gijzelaers hielhuuds weerommegeven zol as ze him gaon laoten zollen, leuten ze him vri'j om heur verwaanten te redden. 26 Judas rokte op naor de heiligdommen van Astarte en Atargatis, waor hi'j vuventwintigduzend meensken ommebrocht.

27 Nao de nederlaoge en ondergang van disse vi'janen trok hi'j op tegen Efron, een vestingstad mit wiethoevule inwoners ofkomstig uut verschillende volken. De stadsmuren wodden krachtig verdedigd deur sterke, jongkerels, en in de stad was een grote veurraad wapens en oorlogswarktugen. 28 Mar Judas en zien manluden reupen de Heer an, hi'j die de vi'jandelike macht mit grote kracht vergruuzelt, neumen de stad in en brochten daor omdebi'j vuventwintigduzend meensken omme.

29 Van daor verplaetste hi'j zien leger naor Skythopolis, dat op zeshonderd stadie van Jeruzalem ligt. 30 Mar de Joden daor verklaorden dat de bevolking heur goed behandelde en heur in muuilike tieden hulpen hadde. 31 Judas bedaankte de inwoners van Skythopolis en vieterde heur an om de Joden in et vervolgd ok goedgeunstig te blieden. Daornao gong hi'j mit zien manluden naor Jeruzalem om et op et Wekenfeest dat bi'jkotten hollen wodden zol, mit te maeken.

32 Nao ofloop van dit feest, dat ok wel et Pinksterfeest nuumd wodt, trokken ze op tegen Gorgias, de bevelhebber in Idumea. 33 Gorgias kwam heur integen mit drieduzend man voetvolk en vierhonderd ruters. 34 Tiedens de slag vul an de kaante van de Joden een klein tal slaachtoffers. 35 Een zekere Dositeüs, iene van de ruters van Bakenor, was een man mit uutzonderlik grote kracht. Hi'j greep de vervluukte Gorgias bi'j zien maantel en sleepte him in volle vaort mit, in een perbeersel om him levend gevangen te nemen. Mar iene

van de Tracische ruters vul Dositëus an en hakte zien aarm of, waarop Gorgias naor Maresa ontkwam. 36 De manluden van Esdris weren nao een lange stried hatstikke mu. Daoromme reup Judas de Heer an om as mitvechter te helpen en de troepen an te voeren. 37 In zien moedertael leut hi'j een striedkreet heuren en begon een kriegslied, hi'j stormde onverwaachs op et leger van Gorgias of en jaegde et op de vlocht.

38 Naodat Judas zien leger opni'j op 'e riegel zet hadde, gong hi'j naor Adullam. Omreden doe krek de zeuvende dag van de weke begon, zuverden zi'j heur neffens gebruik en vierden daor de sabbat. 39 De dag nao de sabbat gongen de manluden van Judas op pad om de lichems van de ommekommen meensken te bargaen, want et was onderwiels hoog tied om die bi'j te zetten in de greven van heur veuroolden. 40 Bi'j ieder van de gesneuvelden vunnen ze onder zien kleren ofgodsbeelties uut Jamnia. Omreden et bezit daorvan veur Joden bi'j de wet verbeuden is, begreep iederiene dat dit d'r de oorzaeke van was dat ze ommekommen weren. 41 Alleman prees daoromme de Heer, de rechtveerdige rechter die an et locht brengt wat verburgen is, 42 en begonnen een smeekgebed waarin ze vreugen as disse zunde hielemaole uutveegd wodden moch. De edele Judas waarschouwde et volk om, now de meensken mit eigen ogen zien hadden wat de gesneuvelden heur mit heur vergriep op de hals haeld hadden, om heur toch ok mar niet an zunden schuldig te maeken. 43 Hi'j hul een inzaemeling onder al zien manluden en stuurde de opbrengst, omdebi'j twieduzend zulveren drachmen, naor Jeruzalem om een zoenoffer brengen te laoten. Disse goeie en edele daod dee hi'j mit et oge op de opstaanding; 44 as hi'j niet verwacht hadde dat de gesneuvelden uut de dood opstaon zollen, zol et ommes onnut en dwaes west wezen om veur heur te bidden. 45 In et besef dat veur wie as vroom meenske starft een prachtige beloning in et verschöt ligt – inderdaod een heilige en vrome gedaachte –, brocht hi'j omreden van de doden dit zoenoffer, zodat zi'j van heur

zunde vri'jspreuken wodden zollen.

De dood van Menelaüs

13 In et jaor 149 heurden Judas en zien manluden dat Antiochus Eupator mit een groot leger onderwegens was naor Judea, 2 tegere mit zien voogd, de regent Lysias. Ieder van beiden beschikte over een Grieks leger van honderdtienduzend man voetvolk, drienen-
vuuftighonderd ruters, twienentwintig olifanten en driehonderd waegens mit messen an de vielen. 3 Menelaüs hadde him bi'j heur ansleuten. De gemienerd starkte Antiochus in zien veurnemen, niet mit et goedgevuulte van et vaderlaand veur ogen, mar in de hoop daordeur mit et bestuur van zien laand belast te blieven. 4 Mar de hoogste keuning leut Antiochus slim lelk wodden tegen disse verraoder. Naodat Lysias Menelaüs anwezen hadde as de kern van alle tamtaosie, beveelde Antiochus dat hi'j naor Berea brocht wodden mos om op de daor gebrokelike meniere terechtsteld te wodden. 5 D'r ston in Berea een vuuftig elle hoge toren vol aske, mit d'r boven een trechervormige stellaoosie die in de aske uutmondde. 6 Wie him schuldig maekte an tempelroof of een aandere slim ernstige wandaod, wodde in die trechter drokt en kwam dan op die meniere omme. 7 Zo gong et de wets-overtreder Menelaüs ok. Hi'j wodde niet begreuveu 8 mar kwam omme in de aske, een passende straf veur iene die zovule vergriepen pleegd hadde tegen et alter, waarvan et vuur en de aske heilig binnen.

Judas verslat Antiochus Eupator

9 Antiochus trok op mit de wriede bedoe-
ling om de Joden nog wrieder te behaandelen as onder zien vader et geval west was. 10 Doe Judas hier van heurde, dreug hi'j et volk op om de Heer dag en nacht an te roepen om him te vraogen as hi'j heur opni'j te hulp kommen wol. 11 Ze driegden ommes om beroofd te wodden van heur wet, heur vaderlaand en heur heilige tempel. De Heer kon toch niet toestaon dat zien volk, dat nog mar zo kot

leden et gewone leven oppakken kund hadde, now weer die onzedige volken in hanen valen zol. 12 Iensgezind bidden ze allemaole drie daegen lange tot de baarmhattige Heer, waarbi'j ze jammerden, vaastten en in et stof daelebeugen. Daornao zee Judas troostende woorden tegen heur en beveelde hi'j heur om heur klaor te holen. 13 Nao een ofzonderlik beraod mit de ooldsten besleut hi'j om uut te rokken en de zaeke mit God zien hulp uut de weg te rumen veurdan et leger van de keuning Judea binnen valen zol om de stad in te nemen.

14 Naodat hi'j de beslissing dan ok in hanen van de maeker van de wereld legd hadde, sleug hi'j in de buurt van Modein zien kaamp op en vieterde hi'j zien manluden an om dapper, op leven en dood, te vechten veur wet, tempel, stad, vaderland en et recht op zelsbeschikking. 15 Nao zien maanschoppen de striedkreet "God overwint!" geven te hebben, overvul hi'j mit een keur van dappere jongkerels bi'j naacht et keuninklik kertier. In et kaamp brochten ze omdebi'j twieduzend man omme en velden ze butendat de grootste olifant en zien driever. 16-17 Zo zijden ze in et hiele kaamp paniek en alderaosie en konnen ze bi'j slot van zaeke deur toedoen van de bescharming die de Heer an Judas beuden hadde, bi'j et begin van de morgen zegevierend et kaamp verlaoten.

18 Now de keuning een veurproefien kregen hadde van de striedlust van de Joden, perbeerde hi'j heur steden deur middel van slimme streek te veroveren. 19 Hi'j trok op tegen Bet-Sur, een sterke Joodse vesting, wodde terogge drevan, dee opni'j een anval, mar wodde weer versleugen. 20 Onderwiels zorgde Judas d'r veur dat de bevolking van de belegerde stad beveurraoded wodde. 21 Rodokus, iene uut et Joodse leger, speulde geheime infermaosie an de vi'jaand deur, mar wodde opspoord, grepen en ommebrocht. 22 De keuning kneupte veur een twiede keer onderhandelings an mit de inwoners van Bet-Sur, en now neumen zi'j et vredesverdrag an dat hi'j heur anbeud. Hi'j breuk et beleg op, trok vot 23 en dee een regelrechte anval op et leger van Judas, mar

wodde versleugen.

Filippus was in Antiochië bleven om de staatszaeken te behattigen. Doe Antiochus verneum dat Filippus him ontrouw wodden was, was hi'j zo ontdaon dat hi'j him bereided verklaorde om op de veurweerden van de Joden in te gaon. Hi'j reup heur bi'j him, beloofde mit een ied al heur rechtmaotige eisen in te willigen en bekrachtigde dit in een overienkomst. Om zien goeie gezindhied tegenover et heilige plak blieken te laoten, brocht hi'j een offer en toonde hi'j ere an de tempel. 24 Hi'j kreeg de Makkabener en benuumde Hegemonides tot gouverneur over et gebied tussen Ptolemaïs en Gerar. 25 De inwoners van Ptolemaïs vuulden heur deur disse overienkomst aorig tekotdaon. Doe de keuning een bezuuk brocht an Ptolemaïs, eiste de bevolking op hoge toon dat de overienkomst ongedaon maekt wodden zol. 26 Lysias beklom et spreekgestoelte en hul een waarm betoog, waormit hi'j d'r in slaegde om zien geheur te kalmeren, milder te stemmen en uutaendelik te overtugen. Doe vertrok hi'j naor Antiochië.

Zo gongen de anval en de weeromreize van de keuning.

Et verraod van Alkimus

14 Drie jaor laeter heurden Judas en zien manluden dat Demetrius, de zeune van Seleukus, mit een vloot mit een groot leger an boord de haven van Tripolis binnen veerd was. 2 Hi'j hadde Antiochus en zien voogd Lysias ommebrocht en him van et riek meester maekt. 3 Een zekere Alkimus, een hogepriester van eertieds, hadde himzels in de tied van de vervolging uut eigen beweging ontwijded en was him d'r van bewust dat hi'j niet langer veilig was en in gienertied meer toegang kriegen zol tot et heilige alter. 4 Daoromme gong hi'j in et jaor 151 of daoromtrent naor keuning Demetrius om him een goolden kraanze en een palmtakke te geven. Ok beud hi'j him, zoas gebruikelik, olijftakken uut de tempel an. Veerder dee hi'j die dag nog niks. 5 Mar doe hi'j deur Demetrius in de raodsvergeerdering ont-

beuden wodde om uut te stokken hoe as de stemming en gezindhied van de Joden was, zag hi'j zien kaans schone om zien waanzinnige plannen uut te voeren en gaf hi'j de keuning dit bescheid: 6 "De groep Joden die heur Chasidenen numen en die onder leiding staon van Judas Makkabeüs, is nog de hiel tied opsternaot. Zi'j blieden de vi'jaandelikheden deurzetten en brengen zo de bestendighied van et riek in geveer. 7 Dat is de reden waaromme ik, be-roofd a'k bin van de weerdighied die mien familie toekomt – ik bedoele et hogepriesterschap –, hierhenne kommen bin. 8 Ik doe dit in et eerste plak mit et oge op de belangen van de keuning, mar daornaost ok uut bezorgdhied om et goedgevuulte van mien volksgeboten, want deur et optreden van veurnuumde meensken waor ze niet over naodocht hebben, het oons hiele volk ernstig te lieden. 9 Now jow dit alles weten, majesteit, wil ik jow vraogen om de zorg veur oons laand en oons benauwde volk op jow te nemen mit de vrundelike welwillendhied waor jow een ieder mit integen treden. 10 Zolange Judas in leven is, kan d'r gien vrede wezen in jow keuninkriek." 11 Doe hi'j uutpraot was, vieterden de vertrouwelingen van de keuning, die ok slim tegen Judas en zien zaeke weren, Demetrius zien lelkens nog veerder an. 12 Drecht wees die een zekere Nikanor, die veurhenne belast was mit et bevel over et eskadron olifanten, an as bevelhebber in Judea. Hi'j stuurde him daor henne 13 mit de opdracht om Judas omme te brengen en zien manluden utenneer te slaon. En Alkimus mos weer hersteld wodden in et ambt van hogepriester van de grote tempel. 14 De buterlingen die veur Judas uut Judea vlocht weren, hoopten dat de tegenslag en tamtaosie van de Joden heurzels veurspoed brengen zol en sleuten heur haost allemaole bi'j Nikanor an.

15 Doe Judas en zien manluden heurden dat Nikanor d'r an kwam en de buterlingen heur anvalen wollen, gooiden ze stof over heur heufd en richtten ze een smeekgebed tot him die Israël veur iewig tot zien volk en eigendom maekt het en et de hiel tied opni'j hulpen het deur te

verschienen as dat neudig was. 16 Op et sein van heur anvoerder rokten ze doe vot-en-daolik uut. Bi'j et dörp Dessäu kwam et tot een treffen. 17 Judas zien breur Simon kreeg et an 'e stok mit Nikanor. Verrast deur de onverwaachse komst van de anvalers wodde hi'j veur kotte tied weeromme dreven. 18 Mar Nikanor durfde et d'r niet op an kommen te laoten de zaeke mit waopens tot een beslissing te brengen, want hi'j hadde heurd over de moed en striedlust waor Judas en zien manluden d'r klaor veur weren om heur vaderlaand mit te verdedigen. 19 In plak daorvan veerdigde hi'j Posidonius, Theodotus en Mattatias of om vredesonderhaandelings an te gaon. 20 Heur veurstellen wodden sekuur bestudeerd, en naodat de anvoerder mit zien troepen overlegd hadde, wodde de overienkomst ienstemmig anveerd. 21 Op de dag die veur de ontmoeting tussen Judas en Nikanor bepaold was, kwam ieder in zien striedwaege anrieden. D'r weren zetels veur heur klaorzet. 22 Judas hadde op strategiese punten gewaopende maanschoppen opsteld veur et geval de vi'jaand opiens een verraodelike anval doen zol, mar de bespreking verleup zonder perblemen.

23 Nikanor dee tiedens zien verblijf in Jeruzalem niks onbeheurliks; hi'j stuurde alderdeegst de ongeregelde troepen vot, die bi'j him weren. 24 Hi'j zocht vaeke Judas zien gezelschap en raekte slim op him gesteld. 25 Hi'j raodde him an om te trouwen en een gezin te stichten. Judas volgde die raod op en leidde vanof doe een vreedzem en gelukkig leven.

26 Doe Alkimus verneum dat Nikanor mit Judas op vrundschoppelike voete verkeerde, gong hi'j mit een exemplaor van de sleuten overienkomst naor Demetrius en vertelde him dat Nikanor et laansbelang uut et oge verleuren hadde deur Judas, de vi'jaand van et keuninkriek, tot zien plaatsvervanger te benumen. 27 Op hist deur de verdochtmaekings van disse valse verraoder ontsteuk de keuning in lelkens. Hi'j schreef een brief an Nikanor, waor hi'j in onderstreepte dat hi'j slim kwaod was over de overienkomst en him opdreug om de Makkabener vot-en-dao-

lik gevangen te nemen en naor Antiochië te sturen. 28 Dit bevel brocht Nikanor in ernstige gewetensnood. Hi'j kon et niet over zien hatte kriegten om de overienkomst te schenneseren wiels Judas niks verkeerd daon hadde, 29 mar hi'j kon vanzels liekemin tegen et bevel van de keuning in gaon. Daoromme neum hi'j zien toevlocht tot een list. 30 Hi'j begon him nogal stoers tegenover de Makkabener te gedregen en gong hiel wat minder vrundelik mit him omme as veurhenne. Dit ontgong Judas niet, en hi'j was bange dat disse notshied niet een protte goeds veurspelde. Daoromme verstoppe hi'j him mit een protte van zien manluden veur Nikanor. 31 Doe Nikanor begreep dat Judas him op meesterlike wieze te liep of west was, gong hi'j naor de hoogheilige tempel, waor de priesters an et offeren weren, en beveelde dat Judas uutleverd wodden mos. 32 Mar de priesters verklaorden mit een ied dat ze niet wussen waor de gezochte was. 33 Doe steuk Nikanor zien rechteraarm naor de tempel uut en zweerde: "As jim Judas niet in de kettens an mi'j uutleveren, za'k de heilige tempel van God mit de grond geliek maeken, et alter verdistreweren en in plak daorvan een schitterende tempel veur Dionysus daelezetten." 34 Zo gauw hi'j vot was, steuken de priesters heur hanen op naor de hemel en reupen him an die in alle omstanigheden oons volk verdedigt: 35 "Jow, Heer, jow hebben niks neudig, en toch het et jow behaegd dat d'r een tempel wezen zol waor jow midden tussen oons wonen kunnen. 36 Hude daoromme, alderheiligste Heer, disse tempel, die nog mar zo kot leden zuverd wodde, iewig veur bezoedeling."

De dood van Razis

37 Nikanor kreeg te heuren dat Razis, iene van de ooldsten van Jeruzalem, bekendston as slim vaderlaanslievend. Hi'j geneut een goeie rippetaosie en hadde vanwegens zien toewijding de bi'jnaeme "Vader van de Joden" kregen. 38 In et verleden, tiedens de vervolging, hadde hi'j jommes terechtstaon omreden hi'j vaas-

te hul an de Joodse levenswieze en hi'j hadde doe vastberaoden weigerd om zien overtuging op te geven, hoewel zien leven op et spul ston. 39 Nikanor wol dudelik maeken dat zien vi'jaandige gezindhied tegenover de Joden him ernst was. Daoromme stuurde hi'j meer as vuufhonderd soldaoten d'r op uut om Razis gevangen te nemen, 40 want hi'j was d'r wis van dat zien anholing veur de Joden een zwaore slag betekenen zol. 41 Om de toren waor Razis him in verschoeld hadde in te nemen, begonnen de soldaoten de toegangsdeure te raomen, ondertied raozend dat d'r vuur kommen mos om de binnendeuren in de braand te stikken. Razis, die begreep dat d'r veur him gien uutweg meer was, deurstak him mit zien eigen zweerd, 42 want hi'j wol liever een edele dood starven as in hanen valen van die onverlaoten en belasterd wodden op een meniere die niet stroken zol mit zien weerdig karakter. 43 Mar in zien haost steuk hi'j mis, en wiels de meute deur de poortdeuren binnen drong, klom hi'j zo vlogge as hi'j kon boven op de mure en gooide him doe manmoedig naor beneden, midden in et volk. 44 De meensken weken hadde utenneer om plak te maeken veur zien daeivalende lichem. 45 Mar hi'j was nog niet dood. Poer lelkwam hi'j overaende en baende him, gewond as hi'j was, zo vlogge hi'j kon een weg deur de meensken, wiels et bloed uut zien lichem stroomde. Hi'j gong boven op een steile rots staon 46 en trok, now haost leegbloeded, zien ingewanen mit beide hanen naor buten en slingerde ze et volk in, wiels hi'j de Heer die de levensaosem geeft smeekte om him ze weer weeromme te geven. Zo raekte hi'j dan bi'j slot van zaeke weg.

Nikanor veurgoed versleugen en ommebrocht

15 Nikanor kreeg bericht dat Judas en de zienend in de omkrieten van Samaria weren. Uut veurzorg besleut hi'j heur an te valen op heur rustdag. 2 De Joden die hi'j dwongen hadde om mit him mit te gaon, vreugen him gien wild en wried bloedbad an te richten, mar de dag in ere te holen die deur de Alziende

van et begin of an heilig verklaord is. ³ De deur en deur onzedige schurk vreug heur doe as d'r in de hemel seins een heerser was die beveulen hadde om de sabbat te vieren. ⁴ Doe ze him eupen en bloot zeden: "De levende Heer zels is heerser in de hemel, en hi'j het beveulen dat de zevende dag in ere hullen wodden moet," ⁵ zee Nikanor: "En ik bin heerser op eerde, en ik beveel jim om de waopens op te nemen en te doen wat de keuning jim opdreegt." Toch slaegde hi'j d'r niet in om zien onzedige plannen uut te voeren.

⁶ Wiels Nikanor him in zien maoteloze hoogmoed al veurstelde hoe hi'j een zetekken oprichten zol uut de waopenrustings die hi'j op Judas en zien manluden buitmaeken zol, ⁷ was de Makkabener nog de hieltied vol goeie hoop. Hi'j vertrouwde d'r op dat de Heer him te hulp kommen zol ⁸ en hul zien manluden veur dat ze niet bange wezen mossen veur de anval van de buterlingen. Hi'j herinnerde heur an de hulp die heur al eerder vanuut de hemel beuden was. Ze mossen d'r now ok mar op vertrouwen dat de Almachtige heur de overwinning geven zol. ⁹ As beemoediging haelde hi'j de Wet en de Profeten an, en om heur moed an te vieteren brocht hi'j heur eerder deurstaone gevechten in heugenschop. ¹⁰ Naodat hi'j uutaendelik heur striedlust prikkeld hadde deur te wiezen op de trouwelooshied van die volken, die ommes de overienkomst schunnen hadden, dielde hi'j zien bevelen uut. ¹¹ Zo waopende hi'j ieder van heur, eins niet vanwegens de zekerhied die schilden en laansen bieden kunnen, mar veural mit goed keuzen woorden van troost. Heur geestdrift wodde mit naeme wekt doe hi'j vertelde dat hi'j een droom had hadde die beslist uitkommen zol. ¹² Hi'j hadde droomd van de hogepriester Onias van eertieds, een goed en edel meenske die bescheiden in de omgang was en zaachte van kerakter, die weerdig et woord voeren kon en van jongs of an een deugdeliik leven leided hadde. Disse Onias hadde zien hanen opsteuken om te bidden veur et hiele Joodse volk. ¹³ Ok was in zien droom een man van een opmerkelike oolderdom en weerdighied ver-

schenen; een te bewonderen en vostelike veurnaemhied straolde van him of.

¹⁴ Doe hadde Onias zegd: "Disse man, die zien volksgenoten liefhet en almar biddet veur heur en veur de heilige stad, is Jeremia, de profeet van God." ¹⁵ Jeremia hadde zien rechteraarm uutsteuken en Judas een goolden zweerd overhaandigd, en daorbi'j hadde hi'j zegd: ¹⁶ "Neem dit heilige zweerd an as een geschenk van God. Hiermit zij' de vi'jaand overwinnen."

¹⁷ Starkt deur de bezielende woorden van Judas, die et dappere optreden anwakerden en et gemoed van de jongeren hadde maekten as staol, besleuten ze om heur eerst niet in slagorde op te stellen mar vot-en-daolik an te valen, dapper et gevecht an te gaon en op die meniere de zacke uut de weg te rumen. De stad, et tempelsterrein en de tempel zels leupen ommes geveer. ¹⁸ Heur eerste en veurnaemste zorg gul niet heur vrouwluden en kiender of familie en vrunden, mar de heilige tempel. ¹⁹ Ok de meensken die in de stad achterbleven weren zatten in grote angst, ongerust as ze weren over de ofloop van een gevecht in eupen terrein.

²⁰ Wiels iederiene in spanning de kommende beslissing ofwaachtte, trok de vi'jaand zien leger saemen en stelde et in slagorde op. De olifanten wodden op een strategiese pesisie daelezet en et peerdevolk wodde over de beide flaanken verpat. ²¹ Doe de Makkabener et vi'jandelike leger in ogenschouw neum en zag mit wat veur een verscheidenhied an waopens et uutrust was en hoe woest heur olifanten weren, steuk hi'j zien hanen naor de hemel en biddede tot de Heer die wonderen doen kan. Hi'j wus ommes dat de overwinning niet mit waopens hield wodden zol, mar dat de Heer, as et him goeddonkt, de overwinning gefte an diegenen die hi'j et weerd acht. ²² Zien gebed ludede zo: "Jow, Heer, jow hebben keuning Hizkia van Juda jow engel stuurd, die omdebi'j honderdvuventachtigduzend man uut et kaamp van Sanherib ommebrocht het. ²³ Heer van de hemel, stuur now ok een goeie engel veur oons uut om angst en paniek te zi'jen. ²⁴ Meugen

zij die mit een godslastering op de lippen tegen jow heilige volk optrokken binnen, deur de kracht van jow arm verpletterd wodden.” Zo ludede zien gebed.

25 Et leger van Nikanor stormde onder trompetgeschal en kriegslieden naor veuren. 26 Et leger van Judas stotte him onder et anroepen van God zien naeme en et anheffen van gebeden in de stried. 27 Wiels ze streden mit heur hanen, biddeden ze in heur hatte tot God. Zo brochten ze niet minder as vuvendattigduzend man omme, en disse hulp die blikber van God kwam stemde heur tot grote bliedschop.

28 Doe ze nao ofloop van de slag slim bliede de weerommereize angongen, herkenden ze in iene van de ommekommen tegenstanders Nikanor, die in zien volle ornaot sneuveld was. 29 Ze begonnen te raozen en te joelen en begonnen doe in heur moedertael een loflied op de Heer te zingen. 30 Judas, hi’j die altied mit hatte en ziel veur zien medemeensken opkomen was en zien volksgenoten van jongs of an toewijded west was, gaf bevel om Nikanors heufd en zien hiele arm of te hakken en die mit te nemen naor Jeruzalem. 31 Daor ankommen reup hi’j zien volksgenoten bi’j mekeer, dreug de priesters op om bi’j et alter staon te gaon en reup et garnizoen van et bolwark bi’j him. 32 Doe toonde hi’j an iederiene et heufd van de onzedig Nikanor en de arm van de ellendeling, dezelve arm die hi’j in zien hoogmoed uutsteuken hadde naor et heilige huus van de Almachtige. 33 Hi’j sneed de godslasteraar zien tonge uut zien

mond en zee dat die in kleine stokkies an de voegels voerd wodden mos. Zien arm mos as loon veur zien waanzin tegenover de tempel ophongen wodden. 34 Iederiene die daor was stak zien gezichte naor de hemel en loofde de Heer omreden hi’j zien anwezigens kenber maekt hadde: “Prezen is hi’j, die zien eigen huus veur bezoedeling huded het.” 35 Nikanors heufd wodde an de buterkaante van et bolwark ophongen as een veur iederiene zichtbere herinnering an de hulp die de Heer beuden hadde. 36 Mit algemiene stemmen wodde besleuten dat disse dag niet vergeten wodden moch, mar van now of an ieder jaor vierd wodden zol op de dattiende dag van de twaelfde maond (de maond adar in et Aramees), dat wil zeggen iene dag veur et feest van Mordechai. 37 Zo leup et dan ok mit Nikanor of. Sund die tied is de stad in hanen van de Hebreunen bleven.

Naouwoord

Hiermit bin ik an et aende van mien verhael kommen. 38 As et goed verteld en logisch op ‘e riegel staot, bin ik in mien opzet slaegd; as et risseltaot zwak en middelmaotig is, he’k in ieder geval mien best daon. 39 Et is niet goed om wien te drinken die niet anlengd is, en etzelde gelt veur waeter waor niks an toevoegd is. Mar wien mit waeter anlengd streelt de tonge en gefeet een goed gevuul, en zo streelt ok een goed kompeneerd verhael de oren van de lezer. Laot dit et aende wezen.